N°. 7. Donderdag 15 Februari 1917. 17de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

Opgericht door Kolonel O. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang”.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR .... } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST ..... } TELEFOON 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

KOLONIAAL ARBEIDS- EN INFORMATIE-BUREAU „OOST EN WEST”: TIJDELIJK HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

VEREENIGING „OOST EN WEST”.

Herdenking van het 250-jarig bestaan van de Kolonie Suriname.

Maandag 26 Februari a.s. zal eene LEZING — met lichtbeelden — worden gehouden in de *Oranje Societeit, Prins Hendrikplein*, voor de leden der Vereeniging, met introducées, aanv. 8 uur 's avonds.

Onderwerp:

1o. *De verovering van Suriname voor 250 jaar*, door F. E. baron Mulert, gep. Kapt. ter zee;

2o. *De Kolonisatie van Guyana*, door F. Oudschans Dentz, Administrateur van het Mil Hospitaal, Paramaribo.

Toegangsbewijzen zijn van af Maandag 19 Febr. verkrijgbaar Laan van Meerdervoort 187 en bij „Boeatan”, Heulstraat 19.

Aan eerstgenoemd adres kunnen zij ook schriftelijk worden aangevraagd.

Tafereelen uit het Javaansche Volksleven.

Voor de afdeeling Apeldoorn onzer Vereeniging heeft op 6 en 7 Februari j.l. in de boyenzaal van het Leesmuseum de heer *R. M. Suardhy Surya Ningrat*, van 's-Gravenhage, een lezing met lichtbeelden gehouden over bovenstaand onderwerp.

Aan het verslag der *Apeldoornsche Courant* ontleenen wij:

Spreker was, naar hij mededeelde, gevraagd een voordracht te houden over de Javaansche muziek en zang. Omdat hij echter verwachtte voor een gemengd publiek te zullen staan, had hij gemeend beter te zullen doen met te spreken over het Javaansche volksleven. Niet omdat er nog niets geschreven is over dat leven — meerdere geleerden hebben hun licht er over laten schijnen. maar omdat de mogelijkheid niet is uitgesloten dat hij op meerdere dingen de aandacht kan vestigen, welke aan de geleerden zijn voorbijgegaan.

Spreker zou daarbij trachten een oorspronkelijke beschouwing te geven over de vele wetenswaardigheden, het Javaansche volksleven betreffende. Waartoe hij in gedachten een reis zou ondernemen eerst naar een dessa, dan naar een uit een dessa voortgekomen stad en ten slotte naar een sultans-residentie, met name Djokjakarta, omdat daar de oude zeden het best bewaard zijn gebleven. Deze reis deed spr. aan de hand van een aantal lichtbeelden. Vooraf gaf hij in hoofdlijnen de geschiedenis van het Javaansche volk.

Het Javaansche volk maakt deel uit van de Maleisch-Polynesische bevolking, wier gebied zich veel verder uitstrekt dan Nederl.-Indië alleen.

Omtrent de oorspronkelijke bewoners bestaan geen nauwkeurige gegevens. Het Javaansche volk heeft zijn beschaving niet uitsluitend aan de Hindoe's te danken, zooals door velen verondersteld wordt, al hebben de Hindoe's sterk hun stempel gedrukt op den beschavingsgang van de Javanen. De onderzoekingen hebben uitgewezen, dat reeds voor de komst der Hindoe's de Javanen op een hoog beschavingspeil stonden, al is er veel van die beschaving verloren gegaan. De oudste bewoners hadden reeds een letterschrift, dat verbeterd is door de Hindoe's en later geworden is tot de Javaansche taal.

In het vervolg van zijn voordracht besprak de heer Ningrat den oorspronkelijken godsdienst van het Javaansche volk: het Animisme.

Het Animisme is het geloof, dat de natuur in al haar onderdeelen bezield is, een geloof, dat we terug kunnen vinden bij alle volken en in alle godsdiensten. Het Westersch symbolisme is in den grond der zaak niet anders dan Animisme. Wat o. m. naar voren komt in de christelijke feestdagen, waarin verband gelegd wordt tusschen den godsdienst en de verschijnselen der natuur.

Henri Borel heeft eens geschreven en volkomen terecht, dat de Oosterling niets toeschrijft aan net toeval. Wij Oosterlingen, aldus spreker, beschouwen het grootsche spel der natuur als een drama, waarin elk mensch zijn rol vervult. Beseffende onze machteloosheid tegenover natuurverschijnselen als zon, maan, sterren en meer anderen, voelen wij, als mensch, ons ootmoedig tegenover het heelal. Het heelal, waarin volgens de religie van den Javaan, de mensch als werkend deel, over machten beschikt, die hem tot groote dingen in staat stellen.

Van Westersche zijde is dit animisme „heidendom” genoemd. Met het oog daarop verdient 't toejuiching, dat er thans wordt nagegaan, of dat „heidendom” beschavend heeft gewerkt. Waarbij gebleken is, dat het animisme ontegenzeggelijk een beschavenden invloed heeft uitgeoefend, de zeden heeft verzacht en de beoefening van kunst en natuurwetenschap heeft bevorderd.

Sterk is de invloed, welke het Hindoeïsme heeft uitgeoefend, toen 400 jaar na Christus, de Hindoe's op Java waren gekomen. Oorspronkelijk was 't het Boeddhisme, dat zijn intrede deed op Java, de leer, die als hoofdfundament heeft de naastenliefde en ware godsvrucht en daardoor meer een moraal is dan een godsdienst. Later is het Boeddhisme verdrongen door het Hindoeisme, met zijn karakteristiek kastenstelsel. Een stelsel, dat volgens Westersche begrippen afkeurenswaardig is, doch dat toch goede gronden heeft. Want 't kan niet anders dan de bedoeling zijn, dat elk mensch in zijn stand, naar zijn idealen leeft.

Het Boeddhisme en Hindoeisme hadden voor het Javaansche volk die aantrekkelijkheid, dat zij zich aanpasten bij het Animisme. De grondbeginselen van beide godsdiensten stemmen in vele opzichten overeen met het Animisme. Begrijpelijk is daarom, dat de Javaan het Hindoeisme heeft aangenomen, zonder echter het Animisme geheel los te laten. Integendeel, het Hindoeisme heeft zich feitelijk in het Animisme opgelost.

Hetzelfde kan verklaard worden van het Mohamedanisme, dat ontegenzeggelijk sterken aanhang heeft gevonden, doch waarvoor de Javaan zijn Animisme niet heeft laten varen. De Javaan is, niettegenstaande de invloeden van buitenaf, door Hindoeisme, Mohamedanisme en Christendom, in den eigenlijken zin des woords *Animist* gebleven. Wanneer men dan beweert, dat de Javaan zonder godsdienst is, dan heeft men een verkeerde opvatting. De godsdienst van den Javaan is de Javaansche cultuur, waarin voor alle geestelijke stroomingen een plaats is. De godsidee is te grootsch, dan dat zij in stukjes kan worden verdeeld. Wij nemen uit de godsdiensten die ons gebracht zijn of worden, de goede elementen, de essentieele dingen en verrijken daarmede ons nationale heilsleven.

* * *

Het laatste gedeelte van de voordracht werd begeleid door de projecties, die beelden gaven uit het dsesa-leven, van het volk in een stad en het leven in een hofstad. Spreker vond daarbij gelegenheid in bijzonderheden te treden over de oogstfeesten, de dansen, de godsdienstige gebruiken, het huiselijk leven, de kunst en huisnijverheid, de muziek en den zang.

De voorzitter van de afdeeling, de heer J. H. Calmeyer, bracht in zijn slotwoord den spreker dank voor diens voordracht en vertolkte tevens diens verontschuldiging, dat hij door lichte ongesteldheid zich niet volkomen had kunnen geven.

Tijdens de voordracht van gisteravond is trouwens gebleken, welk een uitnemend spreker de heer Surya Ningrat is.

Reeds dadelijk bij de thuiskomst Dinsdagavond, schrijft ons de heer T. Gerdes Oosterbeek, had de heer Ninigrat verklaard, dat die avond voor hem geen succes was geweest. Hij had zich in het begin van den avond reeds erg onlekker gevoeld, het was er tijdens de lezing niet beter op geworden. De inhoud van het eerste gedeelte der lezing was goed, maar de wijze, waarop hij het voorlas, liet te wenschen over. Er ging weinig bezieling van uit. Het tweede gedeelte, zijn verklaring van de lichtbeelden, was droog en weinig boeiend en het zou niet te verwonderen zijn, als velen huiswaarts zijn gekeerd met de gedachte, dat de avond volstrekt niet aan hunne verwachtingen had beantwoord.

Hoe geheel anders is de tweede lezing geweest! Waren het wellicht de bemoedingende woorden van zijn gastvrouw of haar huisgenooten geweest, die hem het oude vertrouwen hadden teruggegeven? Of de enkele woorden van den inleider, die gesproken had van de vele goede vrienden, die het Javaanschen volk heeft, ook hier onder het Nederlansche volk! Wie zal het precies zeggen, maar dit is wel zeker, dat de man, die daar voor de *tweede* lezing op het podium stond, een andere was dan van den eersten avond.

Reeds bij de eerste zinnen, die hij uitsprak, had hij de volle aandacht. Hij las ook niet voor, zooals op den eersten avond, maar hij sprak uit het hoofd, vlot en met vuur, zonder ook maar één oogenblik naar zijn aanteekeningen om te zien of een blad om te slaan. Ook nu, als op den eersten avond, gebruikte hij wel eens zinswendingen en woorden — hoewel veel minder — die ons Hollanders wat vreemd in de ooren klonken, maar dat hinderde niet. Juist dat eigenaardige in zijn spreken en in zijn keuze van woorden, gaf aan zijn rede, die nu met zooveel geestdrift werd uitgesproken, een zekere bekoring, die prettig aandeed, en het contact tusschen spreker en aanwezigen nog inniger deed zijn.

Ook zijn verklaring der lichtbeelden was oneindig veel beter. Hoewel hij zeker tweemaal zooveel bij die beelden heeft verteld, als op den eersten avond, heeft hij de aandacht van de aanwezigen van het begin tot het einde kunnen boeien. Het hartelijk, welgemeend applaus, dat na de voordracht van het publiek uitging, was wel het bewijs, dat men had genoten.

De avond werd op een alleraardigste wijze besloten.

Een der dames uit het publiek stond op en dankte den spreker in het Hoog-Javaansch, uit naam der aanwezigen, voor den genotvollen avond. De heer Surya Ningrat dankte de spreekster in dezelfde taal. Ja, men voelde het, dat was de taal van zijn volk! Hoe melodieus en zacht klonk het.

Voor de Vereeniging „Oost en West" is die tweede avond een succes geweest, dat haar zal aanmoedigen op den ingeslagen weg, nl. om zooveel mogelijk *uitstekende* lezingen voor haar leden te organiseeren, voort te gaan en voor den heer Surya Ningrat zal het een aanmoediging wezen, om ook elders voordrachten te houden ten einde de sympathie voor zijn land en volk bij ons Nederlanders meer en meer op te wekken.

Persoverzicht.

Het Vaderland van 8 Febr. j.l. schrijft:

Aardbeving op Bali.

Natuurrampen zijn in ons vulkanisch Oostersch rijk lang geen zeldzaamheid en het welvarende Bali met zijn ontwikkelde Hindoe-bevolking wordt daarbij niet vergeten. Of is het niet kenteekenend, dat de ten zuiden van het centraalgebergte en van de oostelijk daarvan verrijzende vulkanen Batoer en Piek van Bali gelegen alluviale vlakten nader worden omschreven, als: „uit vulkanenpuin bestaande". En juist deze vruchtbare vlakten van Bangli en Kloenkoeng vormen het land bij uitnemendheid van het Hindoesche Bali, zijn dicht bevolkt en zeer welvarend.

De jongste draadberichten over Bali spraken gelukkig niet van eene lava-overstrooming, zelfs niet van eene lava-uitbarsting van den Batoer als in 1905. Het is zelfs nog een vraag, of de hevige aardbeving waardoor voornamelijk de alluviale vlakten van Bangli en Kloenkoeng getroffen zijn, gepaard is gegaan met een beduidend verhoogde werking van dien vulkaan. Doch hevig was die aardbeving, dien indruk brachten de berichten reeds, waar zij melding maakten van groote verwoestingen, die werden aangericht, van de vele menschenlevens, geschat tusschen 500 en 1000, die daarbij verloren gingen. Zelfs Den Pasar, de zoo zuidelijk gelegen hoofdbestuursplaats van Zuid Bali, werd zwaar verwoest, ingestort zijn er alle steenen gebouwen. De schuld van deze nieuwe ramp wordt den Batoer gegeven.

Is zulks het geval, dan mag gevraagd naar hetgeen door deze aardschudding mogelijk is aangekondigd. Geruststellend in dit opzicht is het jongste bericht, dat een nieuwe doch zwakke aardbeving zich heeft voorgedaan. De onrust in den vulkaan zou dus wellicht aan het verloopen zijn. We hopen het van harte.

De Batoer blijft een bedreiging voor de streken op zijne zuidelijke hellingen en aan den voet daarvan. In hun vrees voor den geweldenaar bouwde de artistiek aangelegde Hindoesche bevolking een harer schoonste tempels boven op den berg, in de kratervlakte binnen den grooten kraterrand. Over dien rand kwam de lava niet bij de groote uitbarsting van 1905. Doch de in het jaar te voren nog groene vlakte, waarin het dorp Batoer en andere nederzettingen, met haar prachtig meer, veranderde in een „sombere, zwarte woestenij, die als een reusachtig rouwkleed over het grootste gedeelte van de Batoer-vlakte ligt uitgespreid". Zoo zag de heer W. O. J. Nieuwenkamp haar kort na de catastrophe.

Dat de alles vernielende lava tot aan de schoone hoofdpoort van den tempel kwam, doch deze ongedeerd liet, is den Baliër van groote beteekenis. Dat zijn geloof niet te zeer op de proef moge worden gesteld.

Het huidige oogenblik vraagt onze geheele aandacht voor de rampen, waarin de mensch de hoofdrol speelt, voor rampen in onze onmiddellijke nabijheid. Geheel te zwijgen over een ramp van hoogerhand, waardoor een klein maar uiterst belangrijk deel van ons Indisch eilandenrijk weer eens werd getroffen, zulks vermochten we niet.

* * *

In hetzelfde blad lezen wij:

De Oliepalm.

Op 6 Febr. j.l. vergaderde de *Nederl. afdeeling* van de *Nederl.-Ind. Mij. van Nijverheid en Landbouw* in het Zuid-Holl. Koffiehuis te 's-Gravenhage, waar *dr. F. W. T. Hunger* een rede hield over het onderwerp: *De Oliepalm*, en de vooruitzichten besprak, welke mede in verband met vroegere proefnemingen thans van de oliepalm-cultuur in Nederl. Indië mag worden verwacht. Deze door spr. gehouden rede zal eerstdaags in boekvorm en onder den titel „*De Oliepalm*" bij de firma *E. J. Brill* te Leiden verschijnen, waarheen wij dus belangstellenden kunnen verwijzen. Hier zij in het algemeen slechts gezegd, hoe spr. den nadruk legde op de belangrijke mogelijkheden, welke voor deze cultuur in de toekomst daar gelegen zijn.

Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië.

Nijverheid in Cheribon.

Waar naast de vele vraagstukken op allerlei gebied door de huidige tijdsomstandigheden ook de volle aandacht geschonken wordt aan de ontwikkeling van verschillende takken van nijverheid in Indië, valt het de moeite der vermelding waard, wat de *Loc.* schrijft over een tak van industrie in het gewest *Cheribon*.

Zooals bekend is, werd indertijd voor de havenwerken van Tandjong Priok in het Bantamsche *andesiet* ontgonnen. Door Inlanders in Solo wordt een

FEUILLETON.

„ISY"

door

COLETTE.

—o—

HOOFDSTUK III.

„Aan mijn man en ons kindje!"

Ze zaten gezellig buiten thee te drinken: Vrouwke stoeiend op 't gras, Isy lui liggend in 't grint.

Dáár kwam bezoek. Na wederzijdsche begroetingen, 't aanbieden van een stoel, 't plaats nemen, klonk het plotseling: „Stel U voor, een kennis van ons is met haar 3-jarig dochtertje, dat door hun hond gebeten is, naar Batavia! De dokter constateerde hondsdolheid bij den hond; nu moet 't kind behandeld worden. Mijn kennissen hadden niets bijzonders aan 't beest bemerkt. 't Kind zat rustig naast den hond te spelen, toen deze plotseling tegen 't kind opsprong, dat door den onverwachten schok achterover viel om daarna in 't neusje gebeten te worden.

„Ik kom 't aan U vertellen, met 't oog op Vrouwke, Uw kind. Ja, we weten wel, mijn man en ik, dat men ontzettend aan een hond hecht, maar wij zeggen tegen elkaar: 't kind gaat vóór"......

O, goedbedoelde, noodlottige, rustverstorende waarschuwing...... Zij voelde die mededeeling als een angstschok door haar innerlijk wezen...... over zijn gelaat gleed een schaduw van ergernis.

Vormelijk spraken ze:

„Och, op straat loopend, heb je evenveel, zelfs meer kans, door een dollen kampong-gladdakker gebeten te worden, dan thuis door een goed verzorgden hond!" sprak hij.

„Ik vind 't verbazend aardig van U ons te komen waarschuwen!" zeide zij, deze eerlijk gemeende woorden uitsprekend als een balsem over de ietwat stug uitgesproken gedachte van haar man: „Maar och, je moet in Indië wat fatalistisch zijn", vulde ze verder aan.

't Klonk onverschillig, als een los uitgesproken overtuiging........, die innerlijke pijn......., die wensch, dat de gast maar dadelijk huiswaarts zou gaan, om met al haar overredingskracht, met dien plotseling teruggekomen angst, zóó lang onderdrukt, dat zij zelf die verdwenen waande, doch die slechts verborgen bleek om bij de minste, nuchtere overtuiging bewijsredenen van 't hondsdolheidsgevaar weer te voorschijn te worden geroepen, hem nog eens te kunnen zeggen:

„Hoe onverantwoordelijk toch was 't van ons er een hond op na te houden!"

Koel voelde ze zich plotseling tegenover Isy......

Vrouwke! Aan Vrouwke dacht ze als aan 't kindje, dat dicht tegen moeder aangedrukt, met moeder's armen om haar heengeslagen, zóó alleen beschermd tegen 't kwaad kon staan! 't Angstzweet brak haar uit, zooals haar dat 's nachts kon gebeuren bij slapelooze nachten, als zij zich hersenschimmen in 't hoofd haalde over 't kind: — angst voor 't trappen op een slang, dat gebeuren kon bij 't stoeien op 't gras, wanneer Vrouwke in haar zorgeloos spel niet keek, waar ze liep; angst bij de minste onrustige beweging in 't kinderbedje, wanneer 't kind 's avonds met een geringe ongesteldheid te bed was gelegd! Onnoemelijk kleine moederangsten, waarvan de hondsdolheidvrees de grootste, alles overheerschende was om 't ongeneeslijke van die ziekte!

De gast ging eindelijk weg, bij 't tuinhek nog zeggend:

„Maar Isy ziet er gezond uit. Zijn bijten is slechts speelschheid. Maakt U zich nu maar niet ongerust, hoor!"

Arme Mevrouwtje, ze voelde toen zeker, dat hare goede bedoeling niet geheel als zoodanig was opgevat, verkeerde in tweespalt: Of ze met haar spontane waarschuwing wel juist gehandeld had? Zoo peinzend keerde ze huiswaarts.

't Tuinhek werd achter haar gesloten: zwijgend liepen daarop man en vrouw naar hunne stoelen terug. Wie zou 't eerste woord spreken.........? toen:

„Zie je nu, man. Je kunt 't niet altijd zien!" Ze kon zich niet langer inhouden.

„'t Is een schandaal, gewoon bar, om jou angstig te maken!" viel hij uit.

„Ze bedoelde 't goed, vent!"

„Goed? Nonsens. Onverantwoordelijk is 't met die banale praatjes aan te komen. Nu is 't met jou weer mis, begint alle misère opnieuw!"

„Stil nu maar, ik zal flink zijn......." Ze voelde, dat daartoe ditmaal bijzonder groote moreele kracht noodig was. Ze namen ieder een boek, er werd dien dag niet meer over gesproken.

De dagen gingen voorbij, alsof er niets gebeurd was, totdat op zekeren middag, terwijl Vrouwke op de voorgalerij stond...... Isy, die op de stoep lag...... ineens bij 't zien van haar vriendinnetje, dat ze na 't middagrustuurtje nog niet begroet had, tegen Vrouwke opsprong en...... haar beet of schramde (wij weten nog niet wat 't was), bij 't bovenste ooglid van 't rechteroog...... er kwam een bloeddroppel uit ter grootte van een speldeknop.

mergelachtige kalksteen voor het bevloeren hunner huizen gebruikt, terwijl de neuten van de pendopo van een der Solosche prinsen van *kalkspaat* moeten zijn vervaardigd. De in *Kediri* in het district *Wadjak* voorkomende zeer fijn kristallijne *tertiaire* kalksteen wordt als marmer voor allerlei doeleinden gebezigd. Ook wordt in verschillende ovens kalk gebrand, doch of er nog verdere exploitaties van natuursteen zijn, is ons onbekend.

Aan de noordhelling van den *Goenoeng Kromong*, de hoogste top van het z.g. *kalkgebergte van Palimanan*, gelegen tusschen *Palimanan* en *Leuwimoending* komt *andesiet* voor, welke steensoort met de in de uitloopers voorkomende *trachytformatie*, in exploitatie genomen is door den hr. Buning. De bekende oud-hoogleeraar v. d. Kloes, aan wien een monster van dezen tranchytsteen gezonden werd, gaf als resultaat van het laboratoriumonderzoek te kennen, dat het *zuiver trachyt* was, en dat de steen in kwaliteit dien, waarvan de *Dom* te *Keulen* gebouwd is, overtreft.

De uitslag van dit onderzoek gaf aanleiding tot uitbreiding van het bedrijf, dat met een 10-tal menschen begonnen in 1910, thans aan 200 desa-menschen een flink bestaan biedt.

Door de ligging van het bovengenoemde gebergte aan den grooten postweg en de lijn der S. C. S. is de afvoer van het ruwproduct, zoowel als van de bekapte steenen verzekerd.

De sterkste Inlanders worden voor het grofwerk gebruikt en de verslaggever vermeldt dat het hem onbegrijpelijk is, hoe het mogelijk is zonder machines of ophijschkranen steenstukken van 2 à 3 M^3. en bijna 7 ton wegende, uit de bergen los te werken en te vervoeren.

Op de plaats zelve worden de ruwe steenen door leerlingen in het steenhouwersvak verkleind, doch de technische afwerking heeft onder Eur. toezicht in het atelier te Palimanan plaats, waar door schr. o.m. een paar keurige bloempotten, een zwaar kapiteel en een groot tableau, voorstellende een Inl. knaap op een karbouw, werden opgemerkt.

Door het jaarlijks uitloven van groote geldprijzen voor de best afgeleverde stukken, hoopt men de beeldhouwkunst der Inlanders op hooger peil te brengen.

„Het *trachytsteen* wordt verder verwerkt tot bouwornamenten, traptreden, dekplaten, muur- en tuinversieringen, fonteinen, parkbanken, enz. enz.” Het *andesiet* daarentegen wordt in hoofdzaak gebezigd voor trottoirbanden, sluizen en zware fundatiesteenen, terwijl de in suikergoedangs veelvuldig gebruikte *Palimanantegels* bewijzen, dat dit harde, veerkrachtige en onverslijtbaar materiaal niet alleen zich eigent voor havenemplacementen.

Nieuwe Spoorwegplannen.

Wie wel eens van Semarang of Solo uit de reis naar Salatiga gemaakt heeft, zal zich niet verbazen over den juichkreet, die in de *Loc.* aangeheven wordt in het vooruitzicht van een nieuwe spoorwegverbinding: *Klaten-Salatiga-Semarang*. Een blik op de kaart doet ons zien, dat de nieuwe lijn een mooie rechte verbinding zal vormen tusschen *Klaten* en *Bojolali* met Semarang, de handelsplaats van Midden-Java, wat de afvoer van producten uit die streken ten goede zal komen. Doch ook *Salatiga* zal de vlag uitsteken ongetwijfeld, als het zich ras ontwikkelende plaatsje uit zijn afgeslotenheid verlost wordt. „Te lang reeds is het aan 't lijntje gehouden, en het plan van de N. I. S. tot het maken van een lijntje naar Bringin, zou, ook al kwam het tot uitvoering, ten eenenmale onvoldoende zijn”.

Den Heer V. A. de Witte komt de eer toe, het initiatief genomen te hebben tot het ontwerpen van een lijn, welke in de hedendaagsche behoeften van het personen- en goederenvervoer zal voorzien. Wordt de concessie verkregen, zoo zal de lijn, aanvangende te *Klaten*, langs een eigen baan naar *Bojolali* gaan en vandaar naast den grooten weg naar *Salatiga*, waar het station aan den oostkant van de plaats komt te liggen. Van *Salatiga* loopt de lijn oostwaarts om den *Goenoeng Pajong* rechtstreeks naar *Semarang*, dat in 35 min. te bereiken zal zijn. In Semarang zullen meerdere stations noodig zijn, nl. een in *Djomblang* en *Randoesari* en een aan de haven. Groote kunstwerken behoeven in de baan niet gemaakt te worden. De spoorwijdte zal gelijk zijn aan die van de S. S. nl. 1.061 M.

Behalve tabak uit het Solosche en Bojolalische zullen ook koffie en thee, rijst en groenten van den Merbaboe enz. langs de nieuwe lijn worden afgevoerd, terwijl de suikerfabrieken zoowel wat den afvoer van hun product als den aanvoer van machinerieën betreft er door gebaat zullen worden. Waar het verder in het plan ligt overal waar een behoorlijke pasar is een halte te maken, zal de geheele streek er door gebaat worden. Door het groote verschil in personen- en goederenvervoer is het wenschelijk van tweeërlei beweegkracht gebruik te maken. De personentreinen (sneltreinen en die voor buurtverkeer) zullen electrisch worden gedreven. Aan de kali *Toentang* zal daarvoor een krachtstation worden opgericht. Verder zal stoom als beweegkracht aangewend worden.

„Voor Semarang als handelsstad en havenplaats is het een zaak van het grootste belang, een goede verbinding met het achterland te hebben”. De handel kan dan ook niet anders dan deze plannen met ingenomenheid begroeten. Waar het financiëele welslagen verzekerd is en het in de bedoeling ligt het kapitaal zooveel mogelijk geheel in Indië te plaatsen, blijven de financiëele voordeelen dan ook in Indië en vaart de heele Indische samenleving er wel bij.

Inlandsche Volkscultures.

Onder dezen titel heeft de heer C. L. van der Bel een brochure geschreven, teneinde de aandacht te

---

„O man!”

„Och, dat is niets. De hond is speelsch!”

Eentonig, vermoeiend werd dit angst-onderwerp.

„Vrouwke, kom even hier, Moeder zal 't wel uitwasschen”.

Ze ging weer zitten: „Isy moet weg!” klonk 't kort, scherp, wanhopig.

„Wat nu? Waarom? De hond mankeert niets. 't Is niets dan speelschheid!”

„Die kennissen van Mevrouw Vervoren dachten dat ook: dat hondje beet eveneens onverwachts, net als Isy nu!”

„O God, ik dacht 't wel! Dáár heb je 't alweer. Dat ellendige mensch!”

„Schaam je je niet, zoo grof te spreken!” Ze werd kribbig. „Mevrouw van Vervoren bedoelde 't goed.”

Even was 't stil... ze staarden beiden voor zich uit... Zijn mond vertrokken... zij met betraande oogen..

„Je moet den hond naar Pasteur brengen!”

Hij schrok overeind.........

„Meen je dat?!!

„Ja, Isy moet weg, naar Pasteur. Ik houd 't niet meer uit!” Ze liep ijlings naar binnen, liet zich in de slaapkamer op een stoel neervallen en met de handen voor 't gelaat, 't hoofd voorovergebogen, snikte ze 't uit.

Onder 't snikken dacht ze aan al 't leed hem telkens aangedaan gedurende deze hondengeschiedenis, haar pogingen om flink te zijn, de goede resultaten daarvan met langere of kortere tusschenpoozen. Deze laatste moreele instorting was als een ziekte-crisis. Mijn God, wàt had ze gezegd.........

„Pasteur!...... ja 't moest.” „O, O”, kermde ze, „opnieuw weer die tweestrijd als voorheen.”

Ze voelde 't leven zoo zwaar......... 't was alsof ze iets van zich af moest duwen... was ik er maar niet... ik ben te zwaar op de hand! Ik maak hem 't leven zuur!”

„Kom, vrouwtje, maak je nu niet van streek! 't Is alles de schuld van Mevrouw van Vervoren. Kom liever buiten. Vrouwke denkt, dat er héél wat is”.

Hun kindje was sedert geruimen tijd bij haar komen staan: „Mama, mama!”

Ze trachtte zich te bedwingen, stond langzaam overeind, liep moedeloos stapje voor stapje naar de voorgalerij en liet zich in een stoel vallen.

„Kom, wees nu flink. Morgen breng ik Isy naar Pasteur. Alléén weet wèl, de dokter zal Vrouwke ook moeten zien en als ze behandeld moet worden is 't een zéér pijnlijke geschiedenis”.

„Beter pijn, dan dat ze ongeneeslijk ziek wordt!” ze vlamde even op.

De avond ging treurig voorbij: ze spraken ternauwernood, aten aan tafel weinig, gingen vroeg naar bed.

Den volgenden ochtend werd Isy aan de ketting gelegd, hij met bleek gelaat, betraande oogen, kuste haar zwijgend goeden dag.

Om 11 uur kwam hij terug.

„Dokter wil Vrouwke morgen zien. Hij vroeg, of Vrouwke gebloed had; ik zei neen.”

„Ze bloedde wèl!” 't Klonk kregelig, venijnig.

„O, ik dacht van niet”, zei hij gelaten.

Ze voelde haar onaardig uitvallen, had er dadelijk spijt van, want ze zag zijn leed aan de uitdrukking van 't gezicht.

„Ik heb gezegd, dat wanneer alle verschijnselen van hondsdolheid te constateeren waren, Isy met vergif afgemaakt moest worden. Ik wil niet hebben, dat er vivisectie op haar wordt uitgeoefend”, kreet hij uit keerde zich plotseling met een ruk om en verdween in de kamer, gooide de deur achter zich dicht.

Zij liep hem achterna en hoorde: „O, vreeselijk was 't; Isy huilde ontzettend, ze konden haar nauwelijks in 't hok krijgen en toen ik in de auto wegreed, Isy 't geluid van den toeter hoorde, jankte ze zóó hevig, dat zelfs de chauffeur een „k a s s i a n” niet kon onderdrukken.......... Hij schreide.........

„Vijf dagen moet Isy er blijven; als ze in dien tijd niets abnormaals hebben waargenomen, mag ze terugkomen. We mogen haar a. s. Dinsdag om 8 uur voormiddags halen, Dokter geloofde niet, dat 't hondje iets mankeert.”

„Kom vent, wees nu flink, over 5 dagen gaan we Isy halen.” Haar geestkracht kwam voor de zooveelste maal terug; zou 't nu voorgoed blijven?

Ze streek hem over 't hoofd, kuste zijn krullebol, zei gedrukt:

„Je weet niet, hoe ellendig ik 't vind, dat ik zoo ben!” Ze liep ineens naar de slaapkamer, snikte luid, om haar eigen slapheid.

„Mama, waar is Isy?” riep Vrouwke, frisch gewasschen uit de badkamer komende.

„Bij den dokter in Batavia, Prul”, zei hij. „Over 5 dagen mag Vrouwke Isy gaan halen!”

Ze vertelden Vrouwke niet, dat ze ook naar „Pasteur” moest.

Den volgenden ochtend reed hij met hun kindje weg.

„'t Heeft niets te beduiden, heeft Dokter gezegd!” vertelde hij bij zijn thuiskomst.

„Isy huilde zoo, mama, toen Isy den toeter van de auto hoorde!”

„Stil maar, Prul, over een paar dagen gaan Mama en Vrouwke Isy samen halen.”

(Wordt vervolgd).

vestigen op de Europeesche cultures in het algemeen en de Inlandsche rietsuikercultuur in 't bijzonder.

Dat de Javaan, aan zich zelf overgelaten, nimmer op groote schaal producten voor de Europeesche markt zou voortbrengen, is noch wat de koffiecultuur betreft, noch wat de andere Europeesche cultures aangaat, een onbetwist axioma meer. Hoewel de tusschenkomst van het Gouvernement nog onontbeerlijk is bij de onderlinge overeenkomsten tusschen particuliere landbouwers en industriëelen aan den eenen en der Javaansche grondbezitters en arbeiders aan den anderen kant, is een nieuwe toestand bezig zich te ontwikkelen, dat n.l. de grondbezittende kleine landbouwer cultuurgewassen teelt, en deze òf zelf bereidt, òf het product verkoopt aan den groot-industriëel. „Door deze beide toestanden zooveel doenlijk te bevorderen" — zoo gaat schr. voort — „lijkt het mij geenszins onmogelijk, om althans den grondslag te leggen voor volkscultures, die de inlandsche bevolking in staat zullen stellen te deelen in de groote winsten der particuliere industrie op Java, zonder zich ten koste daarvan te ontwikkelen, integendeel voor vele ondernemers, die thans een min of meer kwijnend bestaan lijden, de gelegenheid tot meerderen bloei zullen openstellen."

Een cultuur, die reeds een goed middel van bestaan oplevert, is de Inlandsche rietsuikercultuur. Deze cultuur heeft zich in vele streken van Java zelfs ontwikkeld tot een volksindustrie, die, al zou ze bij een meer intensieve bewerking van den grond en doelmatiger bereidingswijze grooter winst opleveren, nu toch reeds jaarlijks een 100.000 picols Javaansche suiker voortbrengt, welke op een half millioen gulden geschat mag worden.

Waar voor deze cultuur droge gronden worden gebruikt, ligt de vraag voor de hand in hoeverre de aanplant van bevolkingsriet op sawahs moet worden aangemoedigd. Daar van een geregelde, goede grondbewerking geen sprake is, variëert de productie van 400 tot 800 picols per bouw. Zoodra het riet geschikt is om gemalen te worden, wordt in den aanplant de eenvoudige molen-installatie opgezet, bestaande uit twee vertikaal opgestelde cilinders, beide van een rondsel voorzien, zoodat, wanneer de eene cilinder door een paar sapi's in beweging gebracht wordt, de andere in tegengestelde richting draait, en het riet tusschen de cilinders kan worden uitgeperst. Waar de perskracht echter gering is, is het sap-percentage klein; door het riet tot 5 of 6 maal toe te vermalen, tracht men dit zoo hoog mogelijk op te voeren. Uit één picol riet wordt echter slechts ± 30 L. gewonnen.

De houten molens zullen echter, naar gehoopt en verwacht wordt, langzamerhand plaats maken voor uit *Amerika* ingevoerde ijzeren modellen, waarvan er bereids een 6-tal zijn aangekomen. Ten einde aan de bevolking het voordeel der *Amerikaansche* modellen duidelijk te maken, werden een houten en een ijzeren molen naast elkaar opgesteld, en voor iederen molen 2 picols riet afgewogen. Na twee keer persen door den ijzeren molen was op die 2 picols riet één blik meer sap verkregen, dus ± 18 L. meer dan bij den anderen molen na 4 of 5 maal persen. Hoewel uit een soort conservatisme eerst nog verschillende bezwaren geopperd werden tegen de nieuwe molens, konden deze toch geleidelijk van de hand gezet worden.

De rietsuikercultuur is de meest typeerende en meest productieve volkscultuur. In de jaren 1913 t/m. 1916 werden respect. 3126, 3166, 3559 en 3555 bouws bevolkingsriet in 't district Ngoenoet der afdeeling Toeloengagoeng, vermalen en het product in den handel gebracht". Onder de Inl. bevolking werd, niettegenstaande een groot deel der opbrengst in handen bleef van opkoopers en tusschenhandelaren een ongekende welvaart onder de bevolking verspreid. Ook in de afdeelingen *Koedoes*, *Pati* en *Japara* en in enkele streken der residentie *Madioen* wordt door de bevolking suiker bereid. Het is wenschelijk, dat zoowel van gouvernementswege als van particuliere zijde deze volkscultuur zooveel mogelijk bevorderd wordt. Men bewere niet, dat daardoor de rietdiefstallen zullen vermeerderen. Niet alleen is de politie er om daarvoor te waken, maar bovendien is het zeer de vraag of de gezeten Inl. landbouwer voor enkele picols gestolen riet zijn geheele bedrijf en goeden naam in de waagschaal zal stellen.

Ook mag de vrees voor verspreiding van infectieziekten niet van steun aan bovengenoemde cultuur terughouden. Bij betere verzorging van den aanplant en verstrekking van goede bibit zullen de infectieziekten vanzelf verdwijnen.

Een maatregel, die de Inl. rietcultuur veel schade zal doen, is het tegengaan van het z.g. opkoopriet, waardoor de Inlanders, bij onverwachten tegenslag hun riet niet kunnende vermalen, dit aan de fabriek konden verkoopen en nog een goeden prijs voor het gewas bedingen. Behalve dat de fabrieksemployés eenig toezicht op den aanplant hielden en aanwijzing gaven, werkte het opkoopriet de uitbreiding van den aanplant in de hand en verminderde het de risico van het bedrijf.

Wil de rietcultuur zich ontwikkelen tot een gezonde volkscultuur, zoo is aanmoediging en steun nu dubbel noodig.

Daar ook andere cultures in deze ontwikkeling moeten deelen, opent zich een ruim arbeidsveld.

Uit de O. I. Mail.

Onveiligheid.

Java heeft niet alleen te lijden uit gebrek aan gezondheids-, maar ook aan algemeene veiligheidsmaatregelen:

Te Batavia had op Tjilikin nabij Kamenong Kodja, op de grens van Priok en het Meestersche, een groote rampokpartij plaats. Een twintigtal vermomde mannen rampokten vijf warongs van Chineezen. Een hoofdagent en een politieopziener hoorden schoten vallen en schoten te hulp. Zij werden met revolverschoten ontvangen. De politie schoot terug. Vermoedelijk zijn eenige rampokkers gevallen, maar de gewonden werden medegenomen.

Tevens is de buit weggevoerd, waaronder een vijftienhonderd gulden, terwijl een Chinees een kogel in den mond, een anderen in den buik kreeg.

Te Batavia werd de 27-jarige mevrouw Mastimo in de Sawahlaan door een huisjongen met een messteek in het hart gedood na een woordenwisseling over een gestolen sarong. De huisjongen, 20 jaar oud, vluchtte; er werden uitgebreide maatregelen voor zijn opvatting genomen. Het geval wekte groote opschudding.

Aan het „Bat. Nwsbl." werd uit Bandoeng bericht, dat de baboe van den Franschen consul onderweg aangevallen werd door een bende militairen, die haar mishandelden en haar ten slotte in een sloot wierpen, waar zij 's ochtends halfdood werd gevonden.

Zendingswerk.

Uit Poerworedjo werd aan 't „Soer Hbld." bericht, dat het zendingshospitaal, tegen welks plaatsing de geneeskundige dienst bezwaar maakte, daar toch zal worden opgericht. Ook staat daar de bouw van een Chr. Holl. Jav. en van een Chr. Holl.-Chin. school op het program. Het bezoek van een adjunct-inspecteur van het Hollandsch-Inlandsch onderwijs zou met het oprichten van eerstgenoemde school in verband staan.

Natuurlijk werd weer van eene door de nieuwe school onder de inl. bevolking te verwachten deining melding gemaakt.

„Van Inlandsche zijde moest al meer dan eens aangedrongen zijn om in het gebrek aan schoolruimte te voorzien. Daar kan, zooals het schijnt, niet aan voldaan worden. Wordt er nu wel subsidie verleend aan de zending, dan erkent de regeering de behoefte. Maar daardoor wordt de bevolking, die onderwijs verlangt, gedupeerd.

„Zijn de berichten waar, dan zal de Christelijke Hollandsch-Javaansche school 1 Februari a.s. geopend worden."

De „Java-Bode" meldt:

„De gouverneur-generaal wenscht te breken met de gewoonte om het eervol ontslag uit 's lands dienst aan ambtenaren op verzoek te verleenen aan het begin of in den loop eener maand, omdat daardoor in vele gevallen de bezoldiging over nagenoeg een geheele maand feitelijk cadeau wordt gedaan of anders niet evenredig is met de in dat tijdperk bewezen geringe diensten.

„Naar wij vernemen, heeft de gouvernements-secretaris het volgende rondschrijven gericht tot de hoofden van algemeen bestuur:

„Tot voor kort was het gebruikelijk, het eervol ontslag van hen, die 's lands dienst wenschten te verlaten, op hun verzoek met een datum aan het begin of in den loop eener maand te doen ingaan.

„Deze handelwijze leidde er toe, dat de ontslagenen over bedoelde maand eene bezoldiging genoten, niet evenredig aan de veelal zeer geringe diensten, door hen in dat tijdperk bewezen, terwijl zij zelfs in vele gevallen de bezoldiging over nagenoeg eene geheele maand feitelijk ten geschenke ontvingen.

„Heeft de gouverneur-generaal blijkens mijn tot den raad van directeuren gericht schrijven van 12 dezer No. 3101 het denkbeeld aanhangig gemaakt om aan dit gebruik een einde te maken, ten aanzien van hen, die na slechts korten diensttijd ontslag vragen, behoeft, naar het inzien van den Landvoogd, met het aanvaarden van eene andere gedragslijn op verwezenlijking van dat denkbeeld niet te worden gewacht en Zijne Excellentie heeft dan ook reeds enkele malen geweigerd aan zulke aanvragers ontslag uit 's Lands dienst te verleenen vóór de beëindiging hunner werkzaamheden in de maand van hun ontslag.

„Als algemeene gedragslijn wenscht de gouverneur-generaal te zien aangenomen, dat de uit Nederland uitgezonden ambtenaren, die 's lands dienst willen verlaten voor het verstrijken van den termijn, waarvoor zij uitgezonden zijn, enkel ontslag bekomen met ingang van het einde eener maand, terwijl wat de hier te lande aangenomen ambtenaren betreft, die na enkele jaren dienst ontslag vragen, elk geval op zich zelf zal zijn te beoordeelen.

„In aansluiting daarmede kunnen we nog mededeelen, dat omtrent het denkbeeld om dezen maatregel algemeen te doen gelden, eerst een beslissing zal worden genomen na raadpleging van den raad van directeuren."

In hetzelfde blad van 22 Dec. j.l. lezen wij:

„Gistermiddag is te Priok aangekomen „de Ternate", op welk schip blijkens een uit Padang door ons ontvangen telegram relletjes zouden zijn voorgevallen onder de zich daar aan boord bevindende marine-matrozen, bestemd voor het Nederlandsche eskader in Ned.-Indië.

Hedenmorgen gingen we op kondschap uit. Aan boord van „de Ternate" bevond zich juist een commissie van zee-officieren ter onderzoek van de zaak. De uitslag van dit onderzoek kan natuurlijk nog niet bekend worden gemaakt. Eerst moet de schout-bij-nacht op de hoogte worden gebracht.

We vernamen echter het volgende, hoewel de ons verstrekte inlichtingen ons niet geheel en al bevredigd hebben, wat de volledigheid betreft.

Aan boord bevonden zich 70 marine-schepelingen, die onder geleide van den luitenant ter zee der 2de klasse Visman naar Indië werden overgebracht.

De heer Visman kreeg op reis ongelukkigerwijze een stuk van een pennemes in een zijner oogen, waarvan

hij zeer veel last ondervond, zoodat hij het commando over die 70 man grootendeels moest overlaten aan den schipper, de benaming voor wat wij in het leger zouden noemen, den adjudant-onderofficier.

Met dezen schipper nu moeten de matrozen minder goed overweg hebben gekund.

Luitenant Visman moet bijzonder gezien zijn geweest bij de matrozen, doch dit moet — volgens onzen zegsman — niet het geval zijn geweest met den schipper.

Verschillende door dezen laatste, o. a. 's nachts gegeven opdrachten, vielen niet in den smaak en werden met tegenzin en tenslotte heelemaal niet meer uitgevoerd. Op een gegeven moment ,,verdomden" de matrozen het doodeenvoudig.

Een formeele dienstweigering van eenige matrozen had plaats, onmiddellijk na het vertrek van ,,de Ternate" uit Sabang.

Vóór dien tijd had niet iets bepaald bijzonders plaats gehad, behalve dan dat de matrozen den weg hadden weten te vinden naar eenige kisten bier onder de lading in het voorruim en daarvan een 400-tal flesschen hadden ,,klein" gemaakt. Bepaalde relletjes waren evenwel nog niet voorgekomen.

Doch, zooals gezegd, direct na het vertrek uit Sabang nam een gedeelte der marine-matrozen een absoluut weigerachtige houding aan ten opzichte van hun door den schipper gegeven bevelen.

Een kwartiermeester (rang boven bootsman), die voor een der belhamers werd aangezien, werd gestraft en opgesloten. Deze rukte zich de strepen van zijn mouw en moet gezegd hebben: dan degradeer ik me nog liever zelf. Omdat nog een tiental andere matrozen een onwelwillende houding aannamen, — het is evenwel absoluut niet tot handtastelijkheden gekomen — besloot de kapitein naar Sabang terug te stoomen. Daar lag het flottieljevaartuig ,,Serdang", dat ter assistentie werd aangeroepen.

De kwartiermeester en de 10 matrozen werden op de ,,Serdang" overgebracht en ,,de Ternate" hervatte zijn reis naar Padang, geconvoyeerd door de ,,Serdang".

Gedurende de reis naar Padang had verder niets bijzonders plaats, de maatregel was derhalve afdoende geweest.

Te Padang werden de kwartiermeester en de 10 matrozen, geboeid en ieder met een matroos met een geladen geweer naast zich, overgebracht langs de kade naar het pantserschip ,,de Ruyter".

Voordat ,,de Ternate" zijn reis naar Priok vervolgde, werden nog drie matrozen (niet geboeid) naar de ,,de Ruyter" overgebracht.

Tusschen Padang en Priok viel verder niets bijzonders voor onder de aan boord gebleven 56 marine-matrozen, die na aankomst te Priok onmiddellijk over de oorlogsschepen verdeeld werden."

Algemeene vergadering N.I.O.G.

Den 20sten Dec. had te Weltevreden de 22ste algemeene vergadering van het N. I. O. G. plaats. De opkomst was groot; de heer Schotman hield een openingsrede, waarna besproken werd de principieele kwestie of het onderwijs gemeente- dan wel gouvernements-zorg zal zijn. De heer Koster van Soerabaja was voor gemeentezorg onder waarborgen, de heer Jansen van Malang voor gouvernementszorg. Er zal een voorloopig plan van actie worden opgemaakt, dat aan de goedkeuring der leden zal worden onderworpen. Verder werd besloten om stappen te doen bij alle vereenigingen op onderwijsgebied in Indië om het volgend jaar tot een algemeen Indisch onderwijscongres te komen.

Den volgenden dag heeft de algemeene vergadering nog besloten om bij de behandeling van de begrooting het aandeel der afdeelingskassen terug te brengen van $^1/_4$ op $^1/_5$, terwijl de reis- en verblijfkosten van de afgevaardigden als vroeger uit de algemeene kas worden betaald.

Daarna werd de geheele begrooting aangenomen.

Voorts werd aangenomen een amendement van Solo, luidende: De contributieregeling wordt voor 1917 en 1918 vastgesteld op 2/3 procent met een maximum van 40 gulden 's jaars. De stemmen staakten over een voorstel van Soerabaja, om een nieuwe contributieregeling te laten ontwerpen. Het hoofdbestuur zal het voorstel aan een referendum onderworpen, evenals een voorstel tot instelling van een m. u. l. o. en v. i. c.-commissie.

Verder werden hoofdzakelijk interne aangelegenheden behandeld. Een massa voorstellen zijn wegens gebrek aan tijd niet in behandeling gekomen.

Atjeh.

Het ,,Nbld. van Atjeh" meldt, dat te Koeta Radja, als gevolg van het werken van eenige jeugdige Atjehers, die te Fort de Kock en Bandoeng hunne opleiding ontvingen, de ,,Vereeniging Atjeh" werd opgericht, welke zich ten doel stelt ,,wijziging te brengen in die oude adatgebruiken, welke remmend werken op een gezonde ontwikkeling van land en volk, het bevorderen verder van school- en godsdienstig onderricht, het verleenen van finantieele hulp in studie aan onvermogende Atjehers van goeden aanleg en ten slotte als integreerend deel van het eerstgenoemde doel, de opheffing der Atjehsche vrouw van het lage standpunt van ontwikkeling, waarop zij door de plaats, welke zij volgens de oude adat in de Atjehsche maatschappij inneemt, is gezet".

Bij hare oprichting telde de Vereeniging reeds 198 leden. De leden moeten zich verbinden door zelf voor te gaan, zonder opdringerigheid, doch door het bezadigd energiek volhouden, elk in hun eigen kring te werken als pioniers.

Assistent vermoord.

Er is ons indertijd geseind, dat de assistent Lau door een Javaanschen koeli is vermoord. Wij lezen nu in de ,,Deli Crt." van 22 Dec.:

Weer werden we opgeschrikt door het bericht van een moord op een assistent. De heer H. Lau, een jonge man, nog niet lang geleden uit Europa aangekomen als assistent op de onderneming ,,Soengei Rampah", viel als zooveelste slachtoffer van zijn beroep.

Het schijnt, dat weer de klap de oorzaak is geworden van een ramp, en, zooals wij de zaak hoorden uitleggen, een vrij ongemotiveerde klap.

De heer Lau kwam gistermorgen omstreeks tien uur bij een Javaanschen tapkoelie, die bezig was met tappen, doch de latex inplaats van in den cup op den grond liet vloeien. Hij gaf den koelie last, den cup anders te plaatsen. Deze probeerde dat wel, doch zonder resultaat. De heer Lau, boos geworden, probeerde het nu zelf, doch ook hij was niet gelukkiger. Echter gelastte hij den Javaan toch te doen, wat hemzelf niet gelukte en toen het niet ging, werd de assistent blijkbaar zoo opgewonden, dat hij een bamboe-cupstok uit den grond trok en hiermede den koelie twee slagen gaf, een op den linkerarm en een op het hoofd.

De Javaan trok onmiddellijk zijn piso-blati en stak den assistent daarmede in den hals. Een worsteling ontstond. De heer Lau wist zich los te rukken en 50 à 60 meter te vluchten; hij draaide zich echter plotseling om, waarschijnlijk inziende, dat de hem op de hielen zittende koelie hem op die manier nog wel zou krijgen en blijkbaar met de bedoeling hem het wapen te ontrukken.

Voor hij het echter wist, kreeg hij een tweeden por in de borst, waardoor de longen aangetast werden. Daarop zonk hij ineen.

Een van de in de nabijheid werkende tapkoelies snelde naar den manager, die geen tien minuten later op de plaats van het gebeurde kwam, echter slechts om het lijk van den heer Lau te vinden.

Van andere zijde hooren we nog, dat den heer Lau zeven steken zijn toegebracht, waarvan één den halsslagader doorsneed.

De dokter djawa Oetara, van de onderneming ,,Ramboetan", verrichtte de lijkschouwing, en constateerde, dat waarschijnlijk de eerste steek reeds doodelijk was.

Om zes uur gistermiddag had de begrafenis van het slachtoffer plaats.

Het schijnt, dat de heer Lau meermalen provoceerend is opgetreden tegenover de werklieden, zoodat hij zelfs al eens gewaarschuwd was door de arbeidsinspectie. Hij was, gelijk gezegd, nog niet lang in het land, ongehuwd, doch verloofd.

De moordenaar is gearresteerd.

Alweer een aanslag.

Wij lezen in de ,,Sum. Post' van 26 December:

Op de onderneming ,,Serbangan" moesten eenige koelies een mijnwormkuur ondergaan. Zooals gewoonlijk, werd hun het eten verboden, in plaats waarvan driemaal daags een kwalijke medicijn werd toegediend. Daartoe kwamen van het Catharinahospitaal te Tanah-Radja dr. Weiss en de hospitaal-assistent Van der Meijden.

Zoo ook op 20 dezer. Zij vonden de koelies gehurkt op den grond, wachtend op de obat. Van der Meijden ging de rij langs en gaf elk een lik uit de pan. Een der koelies weigerde. Hij vond den smaak blijkbaar zoo allerafschuwelijkst, dat hij liever dan te slikken de risico van te sneven op zich nam.

Van der Meijden liep door. Aanstonds, bij de tweede ronde, zou de koelie wel tot andere gedachten gekomen zijn. Maar bij den volgenden tocht langs de rij bleek de koelie nog even halsstarrig als te voren. Hij schudde het hoofd en klemde de breede lippen opeen. Tida maoe!

Toen werd Van der Meijden boos en gaf den eigenwijzen koelie een klap met de vlakke hand. De gevolgen van deze ondoordachte handelwijze bleven niet uit. Als een veer rees de Javaan omhoog, trok een mes, stak het in den linkerschouder van den assistent en ging er toen van door.

Dr. Weiss, het ontstane tumult hoorende, snelde toe en wist door dichtknijping van de wonde een ernstig bloedverlies te voorkomen. Van der Meijden, na voorloopig verbonden te zijn, werd per onmiddellijk gerequireerde auto naar het Catharinahospitaal vervoerd en daar ter verpleging opgenomen.

De politie, telefonisch met het gebeurde in kennis gesteld, behoefde haar diensten niet te verleenen. De koelie had zichzelf reeds aangemeld bij den politiepost van Serbangan. Hij verklaarde het mes van een zijner kawans te hebben geleend.

(Het blijkt dus, dat op deze onderneming het verbod tot het dragen van steekwapens nog niet is ingevoerd. Hoe lang zullen wij deze klacht nog moeten herhalen? En hoe dikwijls zullen koelies nog in de gelegenheid zijn om hun woede of wat dan ook op deze wijze te koelen? Men is wel bijzonder hardleersch ten deze. Angstig en gevaarlijk hardleersch. En ook ten aanzien van het uitdeelen van klappen worden helaas nog weinig vorderingen gemaakt.)

De toestand van den heer Van der Meijden is momenteel niet ongunstig, al moet het levensgevaar nog niet geweken zijn. Zooveel is zeker, wanneer dr. Weiss niet dadelijk had kunnen ingrijpen, de assistent wellicht onmiddellijk aan bloedverlies zou zijn overleden.

Dat een ernstige aanval als deze eerst een week na dato tot de pers doordringt, bewijst wel, hoe er op sommige kebons nog ijverig met den doofpot gewerkt wordt. Wij dachten Indië te warm voor dergelijke Westersche en uit den tijd geraakte verstoppingsmiddelen.

Naar de ,,Sum. Post" uit Langsa verneemt, zal de moordenaar van den treincontroleur Mende op 15 Januari voor den Landraad aldaar terecht staan.

De correspondent van ,,De Locomotief" veronderstelt, dat de overheid een wenk van het Hooggerechtshof heeft gekregen om de Atjehsche moordenaars niet door den moesapat te doen vonnissen. Men zal zich herinneren, dat zij vroeger meestal vrijgesproken, dan wel lijdende aan vallende ziekten verklaard werden.

Suriname.

In een nummer van *De West*, dat ons laat bereikte, vonden wij een artikel, getiteld: *Opleiding voor den Handel*. Het is een verslag van een toespraak door

den heer *C. A. Verhey*, accountant, voor een vrij talrijk publiek te Paramaribo gehouden.

Van zekere zijde schijnt men in Suriname plannen te koesteren om het handelsonderwijs op deugdelijken grondslag te organiseeren. In verband daarmede heeft men den heer *Verhey* verzocht daarvoor een plan te ontwerpen. Dit plan werd aan een comité voorgelegd en mocht de instemming van de meerderheid wegdragen. „Over hetgeen verder in de vergadering van dat comité gezegd en gesproken is — aldus de heer *Verhey* — kan ik mij vooralsnog in het openbaar niet uitlaten. Laat het U voor heden genoeg zijn te weten, dat met ernst wordt overwogen in Suriname een goede handelsopleiding mogelijk te maken.”

* * *

Uit Suriname ontvangen wij een boekje door den heer *E. J. Bartelink* geschreven en getiteld: „*Hoe de tijden veranderen. Herinneringen van een ouden planter*”. Paramaribo 1916.

Het boekje is opgedragen aan *Baronesse van Asbeck*, geboren *Kluit*, die het met enkele regels inleidt. Zij spreekt den wensch uit, dat het aangenaam-onderhoudend geschreven boekje zoowel in de kolonie als hier door velen zal gelezen worden. Wij hebben de herinneringen van den ouden planter, die met het jaar 1855 aanvangen, met veel genoegen gelezen. Hier en daar vindt men in het eenvoudige verhaal leuke en guitige opmerkingen, waaruit blijkt, dat de 80-jarige schrijver nog zeer opgewekt en levenslustig is. Zelf zegt hij dan ook in de inleiding, dat hij in het plantersvak den hoogen leeftijd van 80 jaar heeft bereikt met behoud van al zijn krachten zoodat hij op de kleine plantage, die hij thans zijn eigendom mag heeten, zelf de werkzaamheden leidt en dagelijks in het veld is, net als in zijn blankofficiers- of directeursjaren.

„Wat is er veel veranderd met den tijd! De plantages zijn achteruitgegaan. Van vele, die eens bloeiende ondernemingen waren, herinnert men zich niet eens de namen meer. Zij zijn uit den landbouw weggevaagd.

En die er nog zijn, hoe zuinigjes moeten zij het niet aanleggen. Het lot van het personeel is zeer veranderd in ongunstigen zin. Men moest in mijn tijd hard werken, maar had dan ook alles volop. Waar zijn de groote administrateurs-kantoren — waar zijn de groote administrateurs met hunne prachtige, met goud gemonteerde tentbooten, die hen en hun talrijke gasten geregeld naar de plantages brachten?

Waar zijn de koffieschepen, de suikerschepen, de katoenschepen, die onze haven druk bezochten en van de plantages het rijke produkt afhaalden? Alles is veranderd, ’t is nu een armoedige boel.”

Aldus de schrijver in de Inleiding.

Een groot aantal administrateurs en directeurs van plantages passeeren in de „*Herinneringen*” de revue. Hoewel slechts met enkele trekjes aangeduid, ziet men de personen voor zich leven. En welke vreemde typen soms! De schrijver is dan ook op heel wat plantages werkzaam geweest. Bij het lezen krijgt men den indruk, dat, met den achteruitgang der plantages, het type grand-seigneur in den landbouw zoo goed als verdwenen is.

Uit het hoofdstuk „*Overdaad*” halen wij het volgende aan:

„De heeren directeurs hadden jagers en visschers in vasten dienst, die voor wild, gevogelte, visch, in rijke verscheidenheid zorgden.

Runderen, schapen, varkens werden er gekweekt; een rijk voorziene duiventil en een uitgebreide kippenren werden gehouden, alles ten behoeve van de tafel. Speenvarkens gebraden of gevuld, varkenscarbonade, lamscoteletten, gebakken zult, rolpens, duiven-, kippen- of garnalenpastei, visch zoo uit zee of stroom gehaald, versch geschoten wild, in alle soorten en vormen van bereiding, prijkten geregeld op het menu. De wel-onderhouden moestuin zorgde voor versche groenten in soorten. Alle directeurs hadden groote (Keulsche) potten vol ingemaakt zuur: Surinaamsche augurken (worden zij nog geplant?) sjalotten, uien, lemmetjes en Surinaamsche mosterd.”

Is het wonder dat de oude planter den goeden, ouden tijd betreurt?

„Op *Zeezigt* was er nog iets bizonders. De directeur had er een druivenrank, slingerende over een latwerk van 20 à 25 M. lengte bij 8 M. breedte. Heerlijke muscateldruiven, die onder den verkoelenden adem van den zeewind prachtig bloeiden, lokten begeerige lippen. Als de rank in volle dracht was, dan hingen er wel 2000 groote, door de zon rijp gestoofde trossen.”

En te denken dat er aan druiventeelt in Suriname thans zoo goed als niets gedaan wordt!

„De plantagewoningen waren niet zoo poover als thans gestoffeerd. Men had overal kostbare meubelen, overvloed van zilverwerk, koperen vaatwerk, oud porcelein, fijn tafellinnen, enz. Voor het onderhoud van dit alles beschikte men over een groot aantal dienstboden. Op *Zeezigt* zorgde voor het huis van den directeur — die niet gehuwd was — een huishoudster, bijgestaan door niet minder dan acht meiden.”

Dat alles was in den slaventijd. Onze ruimte gedoogt niet, meer uit het aardige boekje aan te halen.

Even zij nog medegedeeld dat de heer B a r t e l i n k in 1885 een „*Handleiding voor de kakaoplanters*” heeft uitgegeven, die ook in het Engelsch verschenen is, onder den titel: „*The cacaoplanters manual*”.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Een Japanner Mohamedaan. De *Pembrita Betawi* vernam uit Padang, dat daar een Japanner Islammiet geworden is en zich ook geheel bij de Inlanders heeft aangesloten. Zijn *goeroe* (leermeester) was *Hadji Achmad*, een Sarikat Islammer. Verhaald wordt, dat hij den Mohamedaanschen godsdienst heeft aangenomen, omdat hij in behoeftige omstandigheden verkeerde en nu hoopt van Inlandsche zijde gesteund te worden om in zijn levensonderhoud te voorzien.

Een goede Regeling. Een vader van een schoolgaand kind schrijft ’t volgende in de *Darmo Kondo:* Kort geleden ontving ik de volgende circulaire van *Boedi Oetomo*, afdeeling Bangil: *Bekendmaking:* „Zooals de heeren reeds zullen weten, is in de maand September ter hoofdplaats Bangil een afdeeling opgericht van *Boedi Oetomo*, welke nu reeds 80 leden telt. In verband met de oprichting dezer afdeeling, is het verlangen opgekomen, dat wij ten zeerste hopen vervuld te zien, n.m. om een einde te maken aan de strenge, maar noodige toepassing der bepaling tot verwijderen van leerlingen van de H. I.-school, hetgeen de vaders ten zeerste bedroeft. Die verwijdering hield natuurlijk verband met de gebrekkige en onvoldoende kennis van het Nederlandsch bij de schoolkinderen. Er waren er ook, hoewel weinigen, die te dom waren. Dit slechte resultaat moet worden toegeschreven: 1e. aan de luiheid der kinderen; 2e. aan de onvoldoende medewerking van de ouders, die trouwens zelf het Nederlandsch niet verstaan. Het bestuur van *Boedi Oetomo* is nu van oordeel, dat ingegrepen moet worden, opdat het aantal leerlingen, dat verwijderd moet worden of blijven zitten, niet gaandeweg zal toenemen. Het is daarom, dat het bestuur van *Boedi Oetomo* het volgende in overweging geeft: De leerlingen zullen ’s middags in één lokaal van de school hun huiswerk verrichten onder toezicht van één of meer onderwijzers van de H.-I. school. De kinderen zullen dan tevens voorbereid worden voor het werk van den volgenden dag. De jongeren kunnen vragen doen aangaande onderwerpen, die zij nog niet begrepen hebben. Een „vraagbaak” zal dan worden ingesteld. Het bestuur maakt zich volstrekt geen illusies, dat hierdoor de toestand zoodanig gewijzigd zal worden, dat er dadelijk geen verwijderingen of achteruitstellingen meer zullen voorkomen, maar de gevallen zullen gelukkig minder worden, en zij, die dan toch de school moeten verlaten, zullen dit dan aan eigen onwil of luiheid te danken hebben. Om spoedig de noodige voorzieningen te kunnen treffen, zijn er kosten te maken, die wij volgenderwijs berekend hebben: voor 1 kind *f* 1.25, 2 kinderen *f* 1.50, 3 kinderen *f* 1.75, 4 kinderen *f* 2.25, enz. Deze gelden zijn noodig om schrijfbehoeften te koopen, de onderwijzers te betalen en de kas te stijven. Zij, die met deze regeling accoord gaan, worden beschouwd leden van *Boedi Oetomo* te zijn, en behoeven geen contributie te betalen. Spoedig bericht wordt verzocht aan het adres van*Raden Soepandji*, president, of *Mas Hardjowisastro*, secretaris van *Boedi Oetomo* te Bangil opdat reeds de volgende maand een aanvang met deze regeling gemaakt kan worden. Voor kinderen, niet behoorende tot de H. I.-school, en die het Hollandsch wenschen te leeren, kunnen ook aanvragen ingediend worden. Bij voldoende deelneming zal het bestuur van *Boedi Oetomo* trachten ook voor hen een onderwijzer in dienst te nemen. — w. g. Soepandji, president, en Hardjowisastro, secretaris.”

De inzender verheugt zich over deze bemoeienis van *Boedi Oetomo*. Terstond na het verschijnen van deze circulaire, zag hij dagelijks de menschen naar den Secretris van *Boedi Oetomo* gaan, teneinde hunne kinderen aan dezen cursus te doen deelnemen. In verband hiermede heeft *Boedi Oetomo* een algemeene vergadering uitgeschreven op Zondag 12 November 1916, om twee onderwijzers aan te wijzen en de leerlingen in te schrijven. Gekozen werden de heeren Soedjaka Adioen Marta, onderwijzer aan de H. I. school, en Nasiroen Wirjosoesastro, candidaat-onderwijzer aan de 2e klasse Inlandsche school. Zooals hierboven reeds is gezegd, zullen deze heeren geen les geven, doch toezicht houden bij het verrichten

van het huiswerk der leerlingen en de „vraagbaak" vormen. Alle ouders van de leerlingen der H.I.school zijn ten zeerste met deze regeling ingenomen, en hopen, dat zij lang mag blijven bestaan en aan het doel beantwoorden.

Orgaan van Boedi Oetomo. De *Sinar Djawa* meldt, dat het hoofdbestuur van *Boedi Oetomo* nu een afzonderlijk orgaan heeft uitgegeven, dat eens in de maand, (den 15den) verschijnt. De kosten zijn ƒ 1.50 's jaars voor de leden en ƒ 2.— voor anderen. Aan het hoofd van dat blad staan, behalve het hoofdbestuur van *Boedi Oetomo*, *Raden Ardiwinata te Djetis*, Djokdja, redacteur, *Raden Soetopo* te Poerworedjo voor de advertenties en *Mas Ngabei Dwidjaswaja* voor de administratie. Deze zaak is aan het hoofdbestuur van Boedi Oetomoe best toevertrouwd, zoo meent de schrijver.

Een nieuwe Christelijke School. Dr. van Andel is, volgens hetzelfde blad, van plan een Christelijke H. I. school te Soerakarta op te richten; hij heeft een stuk grond daarvoor uitgezocht. Twee onderwijzers zullen spoedig uit Holland gezonden worden, want de bedoeling is, medio 1917 met het gebouw gereed te komen.

Zendingsconferentie te Bandoeng. Daar hield genoemde Dr. van Andel, volgens de *Bintang Soerabaja*, een rede over: *„De taak van de Inlandsche Christenen in de verbreiding van het Evangelie"*. Allereerst toonde hij aan de vele voordeelen, verbonden aan de verkondiging van het Evangelie door een Inlandsch Christen, boven die van den Europeeschen zendeling. Het is voor den Europeaan moeilijk om in contact te komen met de Inlandsche bevolking, het taalverschil, de adat, de methode van argumenteeren enz. zijn alle zoovele beletselen daartoe. Bovendien heeft het getuigenis van den Inlandschen Christen voor den Inlander veel meer waarde dan dat van den Europeaan, zoo ook zijn voorbeeld en zijn levenswijze. Daarom is het aanstellen van Inlandsche helpers een daad van het hoogste gewicht. Echter alleen zulke betaalde helpers zullen niets kunnen doen, ook de Inlandsche Christenen zullen een taak in deze moeten hebben. Spreker toonde dit aan met het volgende voorbeeld: Twee menschen hadden elk 125 korrels rijst. De één zaaide 8 korrels uit en won daar 400 korrels mede, zoo deed hij zeven jaren achtereen, telkens van de 8 korrels er 400 terugontvangende, zoodat hij na 7 rijstoogsten een voorraad had van 2870 korrels, ongeveer één katti: nog niet genoeg om één dag zijn gezin te voeden. — De tweede echter zaaide alles, en kreeg daardoor een 50-voudige vermeerdering, zoodat hij 6250 korrels verkreeg, en ook hij zaaide de telkens verkregen oogst opnieuw zeven jaren lang zoodat hij na dien tijd een opbrengst had van 340 millioen pikols rijst, genoeg om een heel land te voeden. Een zendeling met een aantal inlandsche helpers is als de eerste, doch een zendeling, die al de vruchten van zijn arbeid wederom in den arbeid gebruikt is als de tweede. Welke middelen kunnen daartoe aangewend worden? vroeg hij. Allereerst moet het verantwoordelijkheidsbesef meer worden geprikkeld. De verbreiding van het Evangelie moet de taak worden. Maar ook het geestelijk leven der Christen-gemeenten moet meer worden verzorgd, omdat zendingsgeest van het geestelijk leven afhankelijk is. En ten slotte dient aan die Evangelisatie gedreven door de gemeenteleden zelf, leiding te worden gegeven.

Na de pauze kwam ook in behandeling het referaat van den heer D. Crommelin, zendeling leeraar te Modjowarno, getiteld: *Pandita Djawa*. Spreker legde er den nadruk op, dat thans, nu de volken van Java beginnen te ontwaken, ook de Zending met 't oog op de gemeente-inrichting, daarmede rekening dient te houden. Aan de zucht tot vrijheid en zelfstandigheid, welke zich allerwege uit moet de zending ook in haar gemeenten, gehoor geven. En voornamelijk zal daarin voorzien kunnen worden, door de instelling van het ambt: Pandita Djawa. En al zullen de moeilijkheden aan meerdere zelfstandigheid verbonden, niet gering zijn, toch zal de zending deze richting uit moeten, opdat de Inlandsche Christengemeenten meer zich zelf kunnen uitleven, en een groot aandeel zullen kunnen hebben in het beheer en de regeling der kerk.

Taman Kamoelian. Deze vereeniging heeft in haar gebouw op Baliwerti (Soerabaja) een vergadering gehouden om de motie voor *Indië Weerbaar* en de groote meeting van 31 Augustus te bespreken. De inleider, *Tjokrosoedarmo*, beweerde, dat hem de bedoeling der motie niet recht duidelijk was, waarop *Tjokroaminoto*, de voorzitter van het Centrale Bestuur der *Sarikat Islam*, er een uitlegging van gaf. Deze bepaalde zich echter uitsluitend tot deze explicatie, zonder te verklaren, of hij vóór dan wel tegen de motie was. De president van de Kartinischool hield een pleidooi voor de motie, erkennende, dat Nederland zéér veel voor hare koloniën en de belangen der Inlanders deed. Bovengenoemde vereeniging besloot ten slotte adhaesie te betuigen. *(Pewarta Soerabaja).*

WAT DE CHINEES VERTELT

Indië Weerbaar. In de *Tiong Hoa Wi Sun Po* betoogt een medewerker, dat de liefde voor China bij de Chineezen in Nederl. Indië slechts dun van buiten er op ligt. In het binnenste van hun hart voelen zij zich Nederlandsche onderdanen, welk gevoel bevorderd wordt door het feit, dat zij met Inlanders gelijk gesteld zijn, terwijl de vreemdelingen en alle anderen als *gasten* beschouwd en als zoodanig geëerd worden. Onder de Chineezen, die uit China komen, zijn er velen, die er niet aan denken om naar hun land terug te keeren. In verband met *Indië Weerbaar* zegt hij, dat nu, in dezen tijd van oorlog en onrust, het wenschelijk is om in denken en handelen zoowel bij de Regeering als bij de Inlanders en Chineezen, spoedig tot eensgezindheid te komen, en zulks in ieders eigen belang. Zoo niet, dan zullen alle drie, door eigen schuld, in de grootste moeilijkheden geraken.

Vrouwen-hervorming. In voorname Chineesche kringen is men volgens de *Pewarta Soerabaja*, thans druk doende om een *„Hoedjin Hwee"* op te richten d. w. z. een vrouwen- vereeniging, met het doel aan de vrouwen, behalve meerdere ontwikkeling ook de kennis te geven, hoe zij zich in het gezelschapsleven hebben te gedragen, hoe zij de gasten hebben te ontvangen, alzoo de kunst van recipieeren enz. Verscheidenen onder de vrouwen, hoewel thans in de minderheid, houden zich aan de oude gewoonten vast en willen van alle nieuwigheden niets weten. Vandaar, dat in beschaafde en ontwikkelde gezinnen gehoopt wordt, dat deze vereeniging spoedig tot stand moge komen.

Pasar-Malems. Hetzelfde blad deelt mede, dat vele Chineezen, die op de jaarmarkt te Soerabaja geëxposeerd hebben, daarna naar Malang getogen zijn, om ook daar een Pasar Malem te organiseeren. De leiding hiervan heeft op zich genomen de vereeniging: *Tiong Hwa Hwee Koan*. Deze *Pasar Malem* zou zeven dagen duren. In het laatst van September zou zij geopend worden met knalvuurwerk, muziek en gamelan. In omvang kleiner, zou zij overigens op denzelfden voet gedreven worden als de Soerabajasche. Ook zullen er sportfeesten aan verbonden worden, wajang voorstellingen en andere specifiek Inlandsche vermakelijkheden.

Onkwetsbaarheid-prediking. Dank zij de waakzaamheid van de politie te Soerakarta en de voortvarendheid van den assistent-resident aldaar, is, volgens bovengenoemd blad, een *goeroe* ongevat, *Kiahi Moegohoetomo* geheeten, afkomstig van de dessa Oetir (Soekohardjo), die zich president noemde van de *Sarikat Oerip*. Na onderzoek is gebleken, dat deze *goeroe* reeds vele leerlingen telde, naar gissing enkele duizenden, waaronder ook Inlandsche ambtenaren. *Moegohoetomo* voornoemd kondigde zijn leerlingen aan, dat de zoon van *Pangeran Ario Mataram*, nu nog slechts 8 jaren oud, aangewezen is om eenmaal de heerschappij te voeren over het geheele eiland Java. Zijne volgelingen beloofde hij onkwetsbaar te zullen maken. De assistent-resident en commissaris van politie deden ten huize van dien *goeroe* een huiszoeking en brachten hem in een auto naar Soerakarta. Voor de rol werd hij gestraft met 20 dagen *krakal*, wegens het houden van vergaderingen zonder vergunning. De zaak behoorde eigenlijk voor den Landraad gebracht te worden. De politie kreeg bericht van het bestaan van nog een anderen *goeroe*, *Kiahi Glegah* geheeten, wonende te Waroe, district Karta Soera. Ook deze goeroe predikte de *kasektian* of *kadigdajan* (onkwetsbaarheid).

Slimme Wonderdokter. Te Solo is, volgens de *Perniagan*, een wonderdokter uit Toeloengagoeng neergestreken, *Tan Tik Sioe* geheeten. Vele menschen komen bij hem om genezen, dan wel om andere reden geholpen te worden. Maar van hen, die met slechte bedoelingen komen, al behooren zij ook tot de rijken, neemt hij geen notitie, wel van de armen, die met een rein hart tot hem verschijnen. Velen vonden baat bij zijn hulp. Hij werd alom vermaard, zoodat hij ook de attentie van den *Soenan* trok. Deze zond een zijner dienaren naar hem toe, met de mededeeling, dat hij gaarne een kroonprins wenschte te erlangen van de *Kandjeng Ratoe Mas* (de nieuwe Ratoe). De Soenan kreeg schriftelijk tot antwoord, dat Zijne Hoogheid zich ten zeerste had vergist, door te denken, bij een gewoon sterveling de wondermacht Gods aan te treffen. Van Allah alleen toch hangt 't af, of men al dan niet kinderen krijgt. Vermoedelijk heeft de Soenan niet uit eigen beweging die vraag laten doen, maar zaten zijn ambtenaren en vrouwen, gunstelingen er achter om bij den vorst in 't gevlei te komen.

Praatjes. Toen de zaak van *Minami*, den Japanner, die wegens persdeliet vervolgd werd, voor den Raad van Justitie kwam, dacht men algemeen, — alzoo bovengenoemd blad — dat hij vrijgesproken zou worden, uit vrees van de Hollandsche Regeering om met Japan in conflict te komen. Toch heeft de Raad van Justitie te Batavia hem in November jl. tot één jaar veroordeeld, wegens zijn opnieuw geschrijf in de *Pertimbangan*. 't Is daarom goed — alzoo bovengenoemd blad, — om aan dergelijke praatjes betreffende het gouvernement nooit geloof te slaan.

Javaansche Sigaretten-industrie. Meergenoemd blad schrijft, dat in Solo genoeg zuurpruimen zijn, maar toch nog meer strootjes gerookt worden, voornamelijk in de Inlandsche wereld. Die Solosche strootjes of *inlandsche sigaretten*, zooals de N. I. S. M. het deftig officieel uitdrukt, zijn beroemd en worden ook uitgevoerd. Er zijn geweldige stinkstokken onder, nam. de *roko wangèn*, niet door de tabak welke van

goede kwaliteit is, maar door de bijmengsels of goena goena, die alleen bij een zich zelf respecteerenden Inlander van Soerakarta, *Hadiningrat*. in trek is. Behalve die *stinkadores infamos* heeft men ook de non plus ultra *klobots*, zeer gewild bij de hier geboren Europeanen. Om de sigaretten-industrie en natuurlijk zich zelve ook te helpen, heeft de N. I. S. M. een goedkoop, speciaal tarief vastgesteld voor den uitvoer van Grisee naar Solo van *kawong klobot* en *nipa*, per wagonlading à ƒ 50.— via Goendih. De sigaretten-industrie werd krachtig ondersteund door wijlen resident Burmaky Lautier, die een kwart eeuw geleden het rooken van *kawoong*-strootjes, waar hij zelf een liefheber van was, uit zijn vorig gewest Bagelen te Solo in de mode bracht.

Van Vreemde Koloniën.

Bedrogen optimisme.

De gebeurtenissen hebben ditmaal onze verwachtingen geheel teleurgesteld. Toen de verklaring van de centralen, dat zij bereid waren om tot vredesonderhandelingen te komen, door de entente werden afgewezen, dachten wij dat dit toch een begin zou zijn van het loven, bieden en afdingen. De bemoeienis van president Wilson deed ons hieraan nog meer gelooven. Doch ziet, nu is Wilson, die voor de geschiedenis de vredemaker wilde worden, door de aangekondigde verscherping van den duikbootenoorlog, er zelf toe overgegaan de diplomatieke betrekkingen van de Vereenigde Staten met Duitschland te doen afbreken, waardoor de uitgezonden vrededuif als teruggekeerd kan worden beschouwd, en N. Amerika zelf tot oorlogspartij gemaakt is. Veel ruimte voor optimisme blijft er nu niet over.

Wie 't beste hoopt, heeft voedsel voor zijn verlangen te zoeken bij 't verder buiten den oorlog blijven van de enkele staten in Europa, die er nog niet rechtstreeks in betrokken zijn, en van de Zuid-Amerikaansche republieken. Inderdaad hebben deze allen geen lust getoond om in te gaan op Wilson's aansporing om 't voorbeeld van Amerika te volgen, maar zal zelfs de illusie om nog verdere uitbreiding van den oorlog te voorkomen, wel verwezenlijking kunnen vinden.

De D. duikbooten doorsnijden de zee tusschen Europa en Amerika en slaan als een amokmaker in den blinde rond. Schepen onder vijandelijke vlag gaan met tientallen naar de kelder, maar ook schepen, die tot de neutrale rijken behooren, treft dit lot. Zullen de neutralen hiervoor de genoegdoening vinden, die hun waardigheid hen doet eischen? Zal D. zich telkens bereid verklaren tot het geven van schadeloosstelling of althans tot het onderwerpen van de kwestie aan een internationale rechtspraak? En zelfs in dit geval, zullen de neutralen zich dan, bij herhaling van dezelfde feiten, bij de tergende miskenning van hun vlag kunnen blijven neerleggen?

Deze vraag is 't allerpijnlijkst voor Nederland en voor Zwitserland. De verder van 't oorlogsterrein en van de grenzen der oorlogvoerende mogendheden gelegen landen komen door een eventueele vredebreuk in de positie van Portugal, dat wel oorlogspartij is, maar toch eigenlijk buiten den oorlog blijft. 't Land, dat Nederland's en Zwitserland's positie 't meest nabijkomt, Denemarken, zit echter nog niet zoo tusschen hamer en aanbeeld als met ons land 't geval zou wezen. Nederland heeft door zijn ligging en door zijn zeehandel de grootste kans om in moeilijkheden te geraken, en, als 't in den oorlog gemengd mocht worden, heeft 't weer de meeste kansen om inderdaad en zeer spoedig oorlogsterrein te worden. Zelfs Zwitserland verkeert o. i. ten deze in gunstiger omstandigheden, omdat het buiten 't duikbootengevaar staat, en omdat 't bergterrein niet bij voorkeur als oorlogsveld gezocht zal worden.

Tot zekere hoogte ligt er eene gerustestelling in dat de vaart op Oost-Indië voorloopig gestaakt moet worden, omdat de Middellandsche Zee ook door duikbooten afgesloten is, en Zuid-Afrika de schepen niet van steenkolen kan voorzien, maar de ondernemingsgeest van den Nederl. handel en van den Nederl. zeeman zal blijven beproeven een weg door 't gevaar heen te vinden, zoo echter niet alleen schip, lading en bemanning maar ook de vrede van ons land in de waagschaal stellende.

Onze regeering weet tot nu toe met kracht en beleid tusschen de klippen door te sturen, zal zij ook de zeevarenden binnen de perken der noodige omzichtigheid weten te houden? Het O. W. bejach zou anders wel eens tot oorlogswee kunnen leiden.

Maar vooral geen zorgen vóór den tijd. Onze regeering heeft een koel hoofd.

Nederlanders van overal.

In de Duitsche stemmen heeft mr. W. J. L. van Es een becijfering gegeven van 't aantal Nederlandsch sprekenden in de wereld. 't Ras neemt aanmoedigend toe, zoowel in Nederland als in Vlaanderen, maar vooral in Zuid-Afrika. Nederland 6.500.000. Westphalen 200.000. Amerika 150.000. Nederl. koloniën 8000. Belgische Vlamingen 4.300.000. Fransche Vlamingen 200.000. Vlamingen in Amerika 50.000. Afrikaners 1.000.000. Met de elders verspreiden komt de schrijver tot ± 12.580.000.

Indien wij Holland weten te behouden, indien Vlaanderen eindelijk de vrijheid verkrijgt, gaat onze stam in N.W. Europa, met zijn daar gevestigd hoofddeel van 11.200.000 zielen een groote toekomst tegemoet. Niet minder Afrika, welks zonen N.-waarts trekken tot aan de Kilimandsjaro. De heer van Es verwacht van dezen oorlog een nauwere verbroedering van allen die tot den Nederlandschen stam behooren, speciaal tusschen de landen aan de Noordzee en Zuid-Afrika.

Turksche studenten.

Door vele D. steden zijn honderden vrijplaatsen beschikbaar gesteld voor Turksche studenten, benevens aanzienlijke geldsommen, ten einde minvermogende, maar begaafde kinderen uit T. in staat te stellen een opleiding te zoeken, in plaats van de gelegenheid, welke hiertoe vroeger in Frankrijk gegeven werd. Dresden alleen stelt bijv. met 20 vrijplaatsen nog 10 duizend Mark beschikbaar.

Turksche vrouwenkleeding verordening.

Onlangs gaf de politiedirectie van Konstantinopel de volgende bepalingen uit:

1. Het is verboden, de Tscharschafs (lange sluiter), en de Jeldirmé (licht bovenkleed) te dragen, samengesteld uit weefsel, dat de onderkleeding laat doorschijnen.
2. De schouderkragen van de Tschareschafs moeten zoo zijn gemaakt, dat 't onmogelijk is daaronder de onbekleede armen te onderscheiden.
3. De lengte van de Tscharschaf en Jeldirmé moeten het been niet zichtbaar laten, zij moeten tot den enkel reiken.
4. De Jeldirmé mag niet zoo zijn gemaakt, dat deze den vorm van 't onderkleed weergeeft.
5. Het hoofd moet zoo zijn omhuld, dat de haren volkomen verborgen blijven.
6. Binnen uiterlijk 14 dagen moeten de Tscharschafs en Jeldirmé, zooals zij thans gedragen worden, afwijkende van de voorafgaande punten, verdwenen zijn.

Minister Aziz Ali.

De voormalige majoor in Turkschen dienst Aziz Ali wordt genoemd als de chef van den generalen staf en minister voor oorlog van den hoofdsherief van Mekka, die, zooals men weet, in opstand is tegen de T. overheersching. 't Is hierdoor bijzonder interessant 't een en ander uit den zeker niet alledaagschen levensloop van Aziz Ali mede te deelen. Hij heeft reeds geruimen tijd een rol vervuld in de Arabische woelingen. Egypter van geboorte, kreeg hij zijn milit. opleiding te Konstantinopel. Tijdens den Turk.-Itl. oorlog in Cyrenaika voerde hij onder 't opperbevel van Enver Bey een commando, maar hiervan maakte hij reeds gebruik om onder zijne officieren anti-T. propaganda te voeren. 't Was wel te verwonderen, dat dit commando hem was toevertrouwd, want voordien had hij in Konstantinopel reeds in dezelfde richting meegewerkt. Hij werd uit Tripolis naar T. teruggezonden, een krijgsraad veroordeelde hem ter dood. Dit verwekte onder zijn aanhangers een groote agitatie, Lord Kitchener sprak ten zijnen gunste, zonder dat dit baten mocht. Maar Enver Bey wist van den Sultan zijn begenadiging te krijgen. Als de schr. van den voor ons liggende levensschets waarheid spreekt, toonde A. A. zich weinig dankbaar, want naar Egypte teruggekeerd, zou hij met verdubbelden ijver aan 't revolutioneeren zijn gegaan, waarbij hij steun vond van de Eng. regeering. Na 't uitbreken van den grooten oorlog stelde hij zich in verbinding met den groot-sherif Hoessein. Bij 't uitbreken van den opstand in Arabië kreeg hij eerst een belangrijk commando, en naar 't schijnt, is hij nu als de militaire leider van de beweging te beschouwen.

Japanners op 't gevechtsveld in Europa.

't Is niet van algemeene bekendheid, dat een vrij groot aantal Japanners behoort tot de combattanten in Vlaanderen. 't Zijn meest J., die zich in Canada hebben aangemeld en daar aangeworven zijn. Volgens 't D. tijdschrift N. O. van 22 Jan '17 ontvangen zij 1.10 dollar p. d. en worden hunne gezinnen bovendien met 20 d. per maand ondersteund.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

Indische monstruositeiten.

In „Eigen Haard'' van 10 dezer een opstel (met afb.) van den heer S. Kalff over afwijkingen der natuur bij verschillende dieren, welke de oudere geschiedschrijvers (Valentijn e.a.) merkwaardig genoeg vonden om ze in hunne geschriften te vereeuwigen. In den Compagniestijd behoorde n.l. tot de staatsie van een inlandsch hof op Java een kleine diergaarde, die zich van de Europeesche vooral daarin onderscheidde, dat ze in den regel een of andere monstruositeit uit de Indische dierenwereld bezaten.

Dr. van Gorkom's Oost-Indische cultures.

De eerste druk van het standaardwerk: Dr. A. W. van Gorkom's Oost-Indische cultures, opnieuw uitgegeven onder redactie van Dr. H. C. Prinsen Geerligs, is nauwelijks eenige jaren geleden gereed gekomen, en nu is reeds een herdruk ervan in bewerking. De uitgever (J. H. de Bussy te Amsterdam) deelt mede, dat aan den tweeden druk nog grooter zorg zal worden besteed dan aan den eersten; ook wordt het aantal afbeeldingen niet onbelangrijk uitgebreid. Het werk zal in afleveringen verschijnen en in drie deelen compleet zijn.

De eerste afl. heeft intusschen reeds het licht gezien. Dr. J. G. van der Stok behandelt het klimaat van Ned.-Indië, terwijl Dr. D. J. Hissink een aanvang maakt met eene beschrijving van den bodem.

Alcohol-Enquête.

Ter Landsdrukkerij te Batavia is verschenen het verslag van den heer Engelenberg, Resident van Banka en Onderh., over een door hem, in regeeringsopdracht, ingesteld onderzoek naar het drankgebruik onder de Inlandsche bevolking op Java en Madoera.

Het verslag bestaat uit drie hoofdstukken, waarin behandeld wordt successievelijk: I. De houding in verschillende rijken en koloniën door volk en regeering tot dusverre aangenomen tegenover het alcoholgebruik. II. De beteekenis van het alcoholgebruik in West-, Midden- en Oost-Java; resultaten van het onderzoek naar de samenstelling der dranken door den Inlander gebruikt; en voorstellen door vertegenwoordigers van verschillende bevolkingsgroepen gedaan ter verbetering van den bestaanden toestand. III. Een resumé van het vermelde in I en II en eene bespreking van reeds genomen maatregelen.

Hoewel de taak van den heer Engelenberg zich bepaalde tot het instellen van een onderzoek, en het

uitbrengen van adviezen hem niet werd opgedragen, schrijft hij toch: ,,een gebruiksverbod, zooals door eenige voorstellers gewenscht is, lijkt vooralsnog overbodig en ongewenscht''.

Verslag Gevangeniswezen.

Bij G. Kolff en Co. te Batavia is verschenen het ,,Verslag over de hervormingen van het gevangeniswezen wat betreft de jaren 1911 t/m. 1915, bewerkt bij het hoofdbureau van het gevangeniswezen. (Departement van Justitie)''.

De mooie foto's welke aan het verslag zijn toegevoegd, hebben hoofdzakelijk betrekking op den door de gevangenen verrichten arbeid.

De nieuwe koelie-ordonnantie.

In een brochure (verschenen bij Scheltema en Holkema te Amsterdam) ontwikkelt Mr. A. F. van Blommestein zijne bezwaren tegen de nieuwe koelie-ordonnantie voor de Oostkust van Sumatra (Ind. Stb. 1915, No. 421).

J. Dinger. †

In de (Doopsgezinde) Zondagsbode herdenkt ds. H. Britzel den overleden Indischman J a n D i n g e r als kerkelijk persoon. ,,Hij was'', zegt de schrijver, ,,lid van het kerkbestuur der Indische Kerk en nam in die functie kennis van het voorstel der commissie tot reorganisatie dier kerk, om de Doopsgezinde predikanten uit te sluiten van het dienstwerk in haar, wijl zij geen kinderen doopen. Dit te lezen was voor hem, die indertijd te Amsterdam Doopsgezind was geworden, genoeg om het plan op te vatten, juist een Doopsgezind predikant in de kolonie geplaatst te krijgen. En als de heer Dinger een plan opvatte, liet hij het niet los. Hieraan had ik het te danken dat ik in 1914 naar Java kwam als bezoekleeraar, om mij in verbinding te stellen met de Doopsgezinden aldaar. En wanneer er thans nog geen Doopsgezind predikant in de kolonie werkzaam is, moet dit vooral aan den oorlog worden toegeschreven''. Ook openbaarde zijn Doopsgezindheid zich, naar de schrijver opmerkt, in zijn verdraagzaamheid. ,,Hierin'', zegt ds. Britzel ,,was hij echt-Doopsgezind, dat hij uitermate liberaal was in zijn helpen. De Sarikat Islam mocht zich in zijn sympathie en steun verheugen en ook de Geref. zending''. (N.R.Ct.).

Zendingsliteratuur.

In het Febr. Nr. van het Maanbericht van het Ned. Zendelingsgenootschap een artikel van L. Bodaan over het werk der zending in de Bataklanden. Verder het slot van A. Kruyt's (eveneens overleden) levensbeschrijving van den Javaanschen voorganger Pariman (geboren 25 Nov. 1863, overleden 30 April 1916).

Het Jan. Nr. der ,,Berichte der Rheinische Missionsgesellschaft'' bevat o. a. een artikel van Miss. Nomeyer ,,Die Erweckungsbeweging auf Nias'' en een stukje getiteld: ,,Der Umschwung auf Mentawei''.

Ds. D. K. Wielenga vervolgt in het Febr. Nr. van de Macadoniër zijn historisch-politieke beschouwingen over het eiland Soemba. Schr. behandelt nu het tijdperk van 1873—74 (vervolg). — R. Hamming beschrijft het leven van zendeling L. I. Nommensen, bekend vooral om zijn werk in de Bataklanden.

Ceres.

Het Febr. Nr. van Ceres, het orgaan der studenten aan de Hoogere Landbouwschool te Wageningen, bevat het vervolg van P. L. Mohr's ,,Het leven van den suikerchemist in Ned.-Indië''. Bij de lezing van deze beschouwingen komt men tot de conclusie dat voor den Europeaan den strijd om het bestaan in Indië toch nog altijd heel wat zonniger is dan hier te lande, vooral wat de financieele zijde betreft. Zoo schijnen, in verband hiermede, de belachelijke prijzen op venduties betaald, nog niet tot het verleden te behooren als de heer L. mededeelt, dat bij een verkooping van uitgelezen tijdschriften ,,van ons leesgezelschap een oude jaargang van den ,,Prins'' voor ƒ 25 ging.''

Locale Belangen.

In afl. 10 van den 4en jaarging van dit 14-daagsch orgaan der Vereeniging voor Locale Belangen het vervolg van ,,De kiesvereeniging Melajoe te Batavia'', door Associator. — In de rubriek Decentraliana wordt het stuk voortgezet handelend over de hygiënische verzorging der drie hoofdplaatsen van Java. (Zie ook afl. 11).

Afl. 11 brengt voorts een critische beschouwing van A. Plate over den gewestelijken raad van Batavia en zijn wegen.

De Indische Mercuur.

Inhoud van No. 6: Een concurrent, door Plante Fébure. (Schr. wijst er op dat nu de prijs van de goenizakken voor verpakking van suiker zoo enorm is gestegen, men op het eiland Cuba met een vezelgewas, malva genaamd, uitnemend geslaagde proeven heeft genomen om de goeni (of jute) te vervangen). — De conclusies van het bodemcongres gehouden te Djokja van 24—28 Oct. 1916, door Dr. H. C. Prinsen Geerligs. — Indische oorlogswinstbelasting. — De jute-industrie van Britsch-Indië in 1915—1916. — Hoeveel stikstof komt er jaarlijks in Suriname met het regenwater op den bodem? door D. S. Huizinga (ontleend aan ,,West-Indië''). — Behoud van den humus en terrasseering en draineering op berggronden (vervolg). — Malangsche landbouwvereeniging (hierin o. a. mededeelingen van H. van Kleeff over de Robusta-koffieplant) — Vereeniging tot bevordering van Landbouw en Nijverheid te Djember (besprekingen over de ontworpen arbeidsregeling voor Banjoewangi). — Uitvoer van Java. — De overzeesche handel en de oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen, enz.

Terug naar oude tijden.

Over het reeds telegrafisch gemelde charteren van een zeilschip uit Indië naar Nederland, schrijft het ,,N. v. d. D. v. N.-I.:

,,Binnenkort staat op scheepvaartgebied iets te gebeuren, dat nog nimmer voorkwam. De volgende maand zal met een volle lading van Soerabaja naar Holland vertrekken het eerste Nederlandsch-Indische zeilschip. Het schip — groot 2000 ton — is gedoopt ,,Albertine Beatrice'' en zal als ,,schipper naast God'' krijgen een der oudste kapiteins der K. P. M. De gezagvoerder denkt begin Mei in patria aan te komen, waar hij dan vracht zal zoeken voor deze kolonie. Zoolang de oorlog duurt behoeft de wakkere zeeman niet bang te zijn geen lading te zullen krijgen.''

Mr. M. Mees. †

Op den 7den dezer is op den leeftijd van 80 jaren te Eefde bij Zutphen overleden de heer Mr. M. Mees. Tot onze koloniën heeft hij in betrekking gestaan, o. a. door zijn actieve deelneming in de oprichting van de stoomvaartmaatschappijen Rotterdamsche Lloyd, Kon. Paketvaart Maatschappij en Java-China-Japanlijn.

De wijziging der Indische Mijnwet.

Dr. J. Rueb schrijft in het 10 Febr.-Nr. van ,,De Ingenieur'' een artikel, hetwelk eene bestrijding der denkbeelden van den heer Wing Easton inhoudt. Hield de laatste een pleidooi voor particuliere mijnbouwindustrie, (eveneens in de ,,Ingenieur''). Dr. R. wil van een groote particuliere maatschappij voor de opsporing en ontginning der Indische delfstoffen niets weten. Het zou een volkomen tegenhanger zijn van de oude Oost-Indische Compagnie met haar monopolie voor landbouwproducten, waarnaar wel niemand zal verlangen.

De Waterstaatsingenieur.

In bovengenoemd Nr. van ,,De Ingenieur'' vindt men een beredeneeerde inhoudsopgave van de Nov.-afl. van ,,De Waterstaatsingenieur''; de volgende titels zijn er aan ontleend. Gaba-gaba als bouwstof, door A. Th. Manusama. — Het rijstvraagstuk in het gouvernement Oostkust van Sumatra. — Een en ander over irrigatiewerken in het gouvernement Atjeh en Onderhoorigheden, door J. H. Huizen. — Eenige beschouwingen over de voortstuwende kracht van water, door H. Birket Smith. — Een brochure betreffende den havenaanleg te Makassar. — Beurtbevloeiing in Zuid-Bali en Lombok, door P. L. E. Happé.

Indologenblad.

Het Nr. van 8 dezer opent met een redactioneel woord naar aanleiding der benoeming van Prof. Mr. Carpentier Alting tot President v. h. Hooggerechtshof in Ned. Indië. — Onder het opschrift ,,Stappen in de goede richting''. bespreekt A. Dirks Jr. de bevordering der volksgezondheid in Nederl. Indië. — J. P. de Kat Angelino vervolgt zijn schetsen uit de Minahassa (met zijn Inlandsche Christenbevolking). Wellicht om grappig te wezen geeft deze jeugdige controleur eene beschrijving van ,,een soortement burgerlijk huwelijk voor de Inlanders hier''. Zijne voorstelling van den bruidegom, even voor de huwelijksvoltrekking, ruimen we een plaatsje in.

De bruidegom is natuurlijk in 't zwart gedost; meestal echter is er geen naam te geven aan het kleedingstuk, want noch gekleede jas, noch rok komen er mede overeen. Van passen is geen sprake; ik stel me voor, dat er in elke kampong een paar exemplaren zijn, waarin dan de geheele mennschelijke bevolking in het huwelijk treedt; als hoofddeksel fungeert de ¾ hooge hoed, die als een kleinood meegedragen wordt, maar in 9 van de 10 gevallen laten ze hem bij het heengaan staan, waarna ze hem verlegen en beschaamd terug komen halen. Boord en front zijn vroeger misschien wit geweest, maar nu geel of blauw getint; soms zit de boord achterste voren en zweeft de das ergens in de buurt van de onderste vestknoop, maar de manchetten en handschoenen geven hun de meeste zorgen. Ze dragen witgaren handschoenen, die na uren werken, eindelijk eenigszins de groote knuisten bedekken, en over de handschoen dragen zij hun ring; de manchetten hangen tot aan hun vingertoppen of soms dragen zij die over de mouwen van hun jas heen; een fijn zakdoekje volmaakt het costuum van den bruidegom.

Tot zoover controleur de Kat Angelino, die misschien lichtelijk overdreven heeft!

Verder vindt men in dit Nr. een overzicht van door Dr. N. Adriani gehouden voordrachten over het animisme van het heidendom als godsdienst (inzonderheid der Toradja's van Midden Celebes) en een bijdrage van M. A. Bouman over het eiland Flores.

Vereeniging ,,Je Maintiendrai'' te Medan.

Deze jeugdige vereeniging op de Oostkust van Sumatra werd geconstitueerd op 2 Aug. 1916 te Medan. Blijkens een thans door haar uitgegeven brochure heeft ze sedert krachtige pogingen in het werk gesteld ter bereiking van het hoofddoel: het maken van propaganda voor de verdediging van Nederlandsch Indië in het algemeen en de Oostkust van Sumatra in het bijzonder.

Bij het ter perse gaan van het geschrift. vernam het bestuur, dat de Indische Regeering geen blijk heeft gegeven om Sumatra in een plan van verdediging te nemen een B.V. op te nemen, maar het vindt daarom aanleiding om te zeggen, dat het werk daardoor pas begint. Je-maintiendrai zal de actie voortzetten tot het doel bereikt is.

Koloniaal Tijdschrift.

De Febr.-afl. opent met een beschouwing van controleur J. W. Meijer Ranneft over ,,de verwording van het B. B. op Java''. — De heer P. H. van der Kemp geeft het slot van zijn bijdrage tot de politieke geschiedenis van het eiland Timor: Hazaart's ontslag en herstel als resident in 1818—1819. — Ger. S. S. J. Ratu Langie schrijft over de bezoldiging bij den Inlandschen bestuursdienst in de Minahassa, welke bij veel te gering acht voor een groep Inlandsche ambtenaren, die door hun zoo dikwerf betoonde aanhankelijkheid aan het Nederl. gouvernement z. i. een beter financieel lot ten volle verdient. — De heer Ch. P. J. Blok vervolgt zijn artikel over de Indische begrooting voor 1917. — Overigens de gewone maandelijksche rubrieken: Verscheidenheden, door H. D. — Kroniek door Tertius — Inlandsche en Chineesche persoverzichten, door A. H. J. G. Walbeehm. — Vreemde Koloniën, door H. D. — Bibliographie, door C. v. d. V.

Mededeelingen.

Van het Informatie-bureau :

(Heulstraat 17, Den Haag).

Uitzending voor den Nederl.-Indischen Staatsdienst.

Voor de na te noemen betrekkingen bij 's lands dienst in Nederl.-Indië, waarin moet worden voorzien door uitzending vanwege het Departement van Koloniën, bestaat thans gelegenheid tot mededinging:

Ambtenaar bij de rechterlijke macht (Doctoren in de rechtswetenschap, die geslaagd zijn in het examen bedoeld bij art. 141, 2de lid, der Hooger-onderwijswet).

Ambtenaar bij den bureaudienst (Doctoren in de rechtswetenschap).

Leeraar in de wiskunde.

Gouvernements-arts bij den burgerlijken geneeskundigen dienst (voor vasten of tijdelijken dienst).

Gouvernements-arts met ervaring omtrent het toezicht op de volksgezondheid in Nederland, voor den burgerlijken geneeskundigen dienst.

Tijdelijk gouvernements-arts bij den dienst der pestbestrijding.

(Vrouwelijke artsen kunnen voorshands niet worden uitgezonden).

Civiel-ingenieur als leeraar bij het middelbaar technisch onderwijs.

Verpleegster 1ste klasse in de militaire hospitalen.

Veearts bij den burgerlijken veeartsenijkundigen dienst.

Ingenieur voor de gouvernementsgebouwen (Bouwkundig ingenieur).

Bij den waterstaat en 's lands burgerlijke werken: Civiel-Ingenieur; Tijdelijk ingenieur voor de bevloeiing van gronden op de Buitenbezittingen (civiel-ingenieur); Jong civiel-ingenieur voor waterleidingzaken; Opzichter; Tijdelijk bouwkundig opzichter.

Bij den dienst van het mijnwezen: Ingenieur, Tijdelijk geoloog; Opziener.

Twee boekhouders voor de Banka-tinwinning.

Opziener 3de klasse bij den dienst der Ombilinmijnen.

Adjunct-landmeter bij het kadaster.

Bij den dienst der Staatsspoorwegen: Civiel ingenieur; Werktuigkundig ingenieur; Ingenieur voor het signaalwezen.

Adspirant-ingenieur bij den dienst van het stoomwezen (jong werktuigkundig ingenieur).

Bij den post-, telegraaf- en telephoondienst: Adspirant-ingenieur; Instrumentmaker 1ste en 2de klasse; Commies.

Onderwijzer der 3de klasse bij het openbaar Europeesch lager onderwijs.

Opzichter bij de bevloeiingswerken ten behoeve van den landbouw.

Bij de Gouvernementsmarine: Derde stuurman; Leerling-machinist.

Baas-leerlooier bij het gevangeniswezen.

Adspirant-commissaris van politie bij de algemeene politie.

Zij, die voor uitzending tot een dezer betrekkingen in aanmerking wenschen te komen, kunnen zich tot het verkrijgen van inlichtingen wenden tot de afdeeling „Personeel" van het Ministerie van Koloniën.

(Nederl. Staatscourant van 1 Febr. 1917, no. 27.)

Uitzending naar Nederlandsch-Indië van twee boekhouders voor de Banka-tinwinning.

Voor den Indischen dienst worden gevraagd ter plaatsing (naar verkiezing in vasten dan wel in tijdelijken dienst, met een vijfjarig dienstverband) als boekhouder bij de Banka-tinwinning twee boekhouders met ervaring op het gebied van bedrijfsboekhouding, die den leeftijd van 30 jaar nog niet hebben overschreden en in het bezit zijn van een diploma boekhouden.

Aan de uitzending is verbonden:

a. eene tegemoetkoming in de kosten van uitrusting ten bedrage van *f* 1000 (een duizend gulden);

b. vrije overtocht naar Nederlandsch-Indië in de tweede klasse, ook voor het wettig gezin, dan wel in de eerste klasse indien de uit te zenden persoon in het bezit is van een diploma M. O.;

c. indien de uit te zenden boekhouder gehuwd is, uitkeering van het bedrag van één maand ambtsbezoldiging en wel, voor zooveel den voor vasten dienst te bestemmen boekhouder betreft, als tegemoetkoming in de door hem verschuldigde huwelijksbijdrage aan het Weduwen- en weezenfonds voor burgerlijke ambtenaren in Nederlandsch-Indië, en, voor zooveel den voor tijdelijken dienst te bestemmen boekhouder betreft, als verhooging van de onder a. bedoelde tegemoetkoming;

d. eene voorloopige bezoldiging van *f* 150 (eenhonderd vijftig gulden) 's maands;

e. voor den voor tijdelijken dienst uit te zenden boekhouder:

1o. binnen een jaar na ontheffing van de tewerkstelling — tenzij deze ontheffing medebrengt de verplichting om gelden terug te storten — recht op overtocht naar Nederland, op denzelfden voet als omschreven onder b;

2o. na afloop van het vijfjarig dienstverband eene tegemoetkoming van *f* 2000 (twee duizend gulden);

3o. binnen- of buitenlandsch verlof in geval van ziekte niet door eigen toedoen ontstaan, voor den duur van uiterlijk een jaar, indien het dienstverband nog ten minste een jaar zou moeten duren, met bepaling dat deze verloftijd niet in mindering komt van den duur van dit verband, onder genot van eene verlofsbezoldiging van *f* 150 (eenhonderd vijftig gulden) 's maands of na drie jaar dienst van *f* 165 's maands en eventueel van vrijen overtocht heen en terug naar Nederland op den voet als omschreven onder b;

4o. wachtgeld tot de helft van de laatst genoten bezoldiging gedurende een half jaar, indien wegens lichamelijke ongeschiktheid de tijdelijke betrekking niet meer naar behooren kan worden waargenomen (ter beoordeeling van de Regeering).

De bezoldiging bedraagt *f* 250 (tweehonderd vijftig gulden) 's maands, met drie driejaarlijksche verhoogingen van *f* 50 (vijftig gulden) 's maands elk, zoodat zal worden bereikt een maximumbezoldiging van *f* 400 (vierhonderd gulden) 's maands. Voorts wordt genoten vrije woning, of, bij gemis daarvan, eene vergoeding voor huishuur van *f* 35 (vijf en dertig gulden) 's maands, alsmede vrije geneeskundige behandeling.

De uit te zenden boekhouders worden, vóór hun vertrek, onderworpen aan een geneeskundig onderzoek, opdat blijke of zij lichamelijk geschikt zijn voor den Indischen dienst.

Zij, die voor uitzending in aanmerking wenschen te komen, moeten zich, vóór 15 Februari 1917, bij een op zegel geschreven verzoekschrift tot de 9de afdeeling (Personeele Zaken, Burgerlijk Personeel) van het Departement van Koloniën wenden, onder overlegging van:

1o. hunne bewijzen van bekwaamheid;

2o. eene beschrijving van opleiding en levensloop.

In de verzoekschriften moeten de gegadigden den dag en het jaar hunner geboorte mededeelen, of zij al dan niet zijn gehuwd, het aantal en den leeftijd hunner kinderen, zoomede of zij voor vasten dan wel tijdelijken dienst wenschen te worden uitgezonden.

(Nederlandsche Staatscourant van 23 Januari 1917 No. 19).

Van de Afdeeling 's-Gravenhage :

JAARLIJKSCHE ALGEMEENE VERGADERING op *Woensdag 28 Februari 1917*, in het gebouw *Laan van Meerdervoort 187*, 's avonds 8 uur.

Punten van behandeling:

1. Jaarverslag over 1916.
2. Rekening en Verantwoording over 1916.
3. Overlegging van het Proces-Verbaal der commissie van verificatie.
4. Begrooting over 1917.
5. Verkiezing van 4 leden voor het bestuur, periodieke aftreding van de H.H. R. Zuijderhoff, L. A. Bakhuis en Mevrouw E. Th. Nijenhuis—van Beusekom en vacature wijlen Mej. A. J. van Loghem.
6. Verkiezing van een afgevaardigde en reserve voor de Algemeene Vergadering van het hoofdbestuur.
7. Verkiezing van een verificatie-commissie.
8. Opmaken van eene candidatenlijst voor 2 leden van het hoofdbestuur, periodieke aftreding van den heer R. Zuijderhoff en Mevrouw M. ten Bosch—Bosscher.
9. Voorstellen ter behandeling op de algemeene vergadering van het hoofdbestuur.
10. Rondvraag.

De Secretaris, J. A. SOETENS.

Van de Afdeeling Leiden :

JAARLIJKSCHE ALGEM. VERGADERING op *Zaterdag 24 Februari*, 's nam. te 4 ure, in het *Nutsgebouw (Steenschuur)*.

Punten van behandeling:

a. Jaarverslag over 1916.
b. Rekening en Verantwoording over 1916.
c. Verkiezing van twee Bestuursleden in verband met de periodieke aftreding van de Heeren Van Hamel en Heeres.
d. Het opmaken van een candidatenlijst voor de voor de Afdeeling openvallende plaats in het Hoofdbestuur door het periodiek aftreden van het lid Scheuer.
e. Verkiezing van afgevaardigden en plaatsvervangende afgevaardigden ter Algemeene Vergadering der Vereeniging.
f. Rondvraag.

Namens het Bestuur,
De Secretaris, Mr. ED. RIJKE.

De Redactie van het Tijdschrift „*Nederlandsch-Indië. Oud en Nieuw*", noodigt uit tot *bezichtiging* van de door haar georganiseerde *Tentoonstelling van Foto's van Balineesche Volkstypen en Landschappen*, door Dr. G. Krause, opgeluisterd door *Balineesche Kunstvoorwerpen* uit particulier bezit, in het *Gebouw van de Maatschappij „Arti et Amicitiæ", Rokin 112, Amsterdam.* Opening Woensdag 14 Februari a.s. half drie. Duur: 14—29 Febr. van 10—4 uur.

LEDEN of ABONNÉ's, die het Weekblad niet tijdig ontvangen, en hun, die VERHUIZEN, wordt verzocht hiervan bericht te zenden en het nummer van de adresstrook op te geven aan den Administrateur, Heulstraat 17, Den Haag, Tel. 4519.

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeeling 's-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Teeken- en Schilderlessen.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Lessen in moderne talen.	Dame als Lectrice of Dame van gezelschap.
Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Kinderjuffrouw in Indië.
Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Handwerklessen.	Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.
Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.	

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Ieplaan 11.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs enz.

☞ Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie; hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen.

A. H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Javaansch. — Maleisch. — Madoereesch.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Burg. Reigersstr. 51bis, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.
W. G. HAUFF, Voorzitter der Federatie van Ned. Stenografie-leeraren in Ned.-Oost-Indië, Vaartweg 75, Hilversum. — Maleisch. — Boekhouding b. d. Suiker-Industrie volgens The Decimal Classification and Relativ Index by Melvil Dewey.
IBRAHIM GELAR DATOEK TAN MALAKA, Korte Singel 36, Bussum. — Maleisch. (Nadere informaties Ned.-Ind. Onderwijs- en Studiekas, Rokin 84, Amsterdam).

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West"*, Heulstraat 17, Den Haag zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn.**
door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar **f 0.10.** 50 ex. **f 2.80.**

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven.**
door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent.** 50 ex. **f 2.—**;

voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17, de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, en andere Boekhandelaren zijn verkrijgbaar:

a. Onze West: **De Kolonie Suriname,** door REMAN IRÜS (FRED. OUDSCHANS DENTZ);
II. **De Kolonie Curaçao,** door M. VICTOR ZWIJSEN, Oud-Rector van het Colegio „Santo Tomás" te Curaçao.
Prijs per exemplaar **f 0.25** en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.